

گزارش اقتصادی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲

اداره کل امور اقتصادی و دارایی
آذربایجان شرقی

گزارش اقتصادی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲

ناشر: اداره کل امور اقتصادی و دارایی آذربایجان شرقی

مدیر پروژه: رضا حسینی، مدیر کل امور اقتصادی و دارایی استان آذربایجان شرقی

تالیف و تدوین: علی رضا علی پور، حمیده کریم زاده، حیدر آخوندی

نوبت و انتشار: نوبت اول، سال ۱۳۹۴

شمارگان: ۲۰۰ جلد

قطع: وزیری

نشانی: تبریز / میدان شهدا / اداره کل امور اقتصادی و دارایی آذربایجان شرقی

دیباچه:

پیشرفت و توسعه هر سازمان در گرو اطلاع‌رسانی دقیق و شفاف از وظایف آن سازمان می‌باشد چرا که اطلاع‌رسانی و اطلاع‌یابی درست و به هنگام یکی از مهمترین پارامترها در انواع تصمیم‌سازی، چه در سطح خرد و استانی و چه در سطح کلان و ملی مطرح می‌باشد. تنوع فعالیت‌های سازمان‌ها، نهادها و در یک بیان عام، دستگاه‌های اجرائی به گونه‌ای است که برای نیل به اهداف سازمانی از پیش تعیین‌شده و مورد انتظار این‌گونه دستگاه‌ها و نیز اجرای بهینه برنامه‌های جامع، در جهت حرکت به سمت توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، اطلاع‌شناسی، اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی امری ضروری و انکارناپذیر می‌باشد.

اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان آذربایجان شرقی یکی از واحدهای استانی و بازوان اجرایی وزارت امور اقتصادی و دارایی در استان می‌باشد و انجام امور استانی وزارت امور اقتصادی و دارایی، که همانا هدایت و راهبری امور اقتصادی و دارایی، فراهم آوردن موجبات اجتماعی و رفاه جامعه در سطح کلان کشور می‌باشد را عهده‌دار است که از اهداف آن می‌توان به تنظیم سیاست‌های اقتصادی و مالی کشور، رعایت انضباط مالی به منظور جلوگیری از اتلاف منابع، کاهش هزینه‌های عمومی دولت، کاهش تصدی‌های دولت و ایجاد هماهنگی در امور مالی و اجرای برنامه‌های همکاری‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌های مشترک با کشورهای خارجی، اشاره نمود.

بر همین اساس این اداره کل برای بررسی عملکرد اقتصاد استان و بخش‌های مربوطه، این گزارش را تهیه نموده است تا برنامه‌ریزان و کارشناسان امر با آگاهی از وضعیت اقتصادی استان در جهت تحقق اهداف بلندمدت اقتصادی استان گام‌های اساسی بردارند.

رضا حسینی

فهرست مطالب

چکیده ۱۲

مقدمه ۱۵

۱- مساحت و تقسیمات استان ۱۶

۲- جمعیت استان ۱۷

۳- حساب‌های منطقه‌ای استان در بخش‌های عمده اقتصادی ۲۵

۳-۱- کل ارزش افزوده استان (به قیمت جاری و ثابت) ۲۵

۳-۲- سهم بخش‌های اقتصادی در ارزش افزوده استان ۲۹

۳-۳- ارزش افزوده بخش کشاورزی ۳۱

۳-۴- ارزش افزوده بخش صنعت و معدن ۳۵

۳-۵- ارزش افزوده بخش خدمات ۴۰

۳-۶- تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی به قیمت جاری ۴۲

۳-۷- تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی (به قیمت ثابت ۱۳۹۰) ۴۵

۳-۸- سرانه تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی (به قیمت جاری) ۴۸

۳-۹- سرانه تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی (به قیمت ثابت) ۵۱

۴- وضعیت اشتغال استان در بخش‌های عمده اقتصادی (کشاورزی، صنعت، خدمات)	۵۴
۵- وضعیت بیکاری استان آذربایجان شرقی	۵۸
۵-۱- نرخ بیکاری استان	۵۸
۵-۲- نرخ مشارکت اقتصادی	۶۳
۶- نرخ تورم	۶۶
۷- وضعیت سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی استان آذربایجان شرقی	۷۰
۷-۱- وضعیت سرمایه‌گذاری خارجی استان آذربایجان شرقی	۷۰
۷-۲- وضعیت سرمایه‌گذاری داخلی استان آذربایجان شرقی	۷۱
۸- درآمد و اعتبارات استان	۷۲
۸-۱- درآمد استان	۷۲
۸-۲- اعتبارات پرداختی استان	۷۳
۸-۳- اعتبارات پرداختی عمرانی	۷۳
۸-۴- اعتبارات پرداختی هزینه‌ای	۷۴
۹- سیستم بانکی استان آذربایجان شرقی	۷۵
۱۰- صنعت بیمه استان آذربایجان شرقی	۷۸
۱۱- بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی	۸۱
۱۲- صادرات و واردات گمرکات استان	۸۲
۱۳- درآمد و هزینه خانوارهای شهری استان	۸۷
۱۳-۱- هزینه ناخالص سالانه خانوارهای شهری	۸۷
۱۳-۲- درآمد ناخالص سالانه خانوارهای شهری	۸۹

فهرست جدواها

- جدول ۱- شاخص‌های جمعیتی استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۸۲ ۱۸
- جدول ۲- جمعیت استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۰ به تفکیک شهرستان ۱۹
- جدول ۳- جمعیت کشور به تفکیک استان در سال ۱۳۹۲ ۲۱
- جدول ۴- ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۱ ۲۵
- جدول ۵- کل ارزش افزوده استان‌ها (به قیمت جاری و ثابت) در سال ۱۳۹۱ ۲۷
- جدول ۶- ارزش افزوده بخش کشاورزی استان طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۱ ۳۱
- جدول ۷- ارزش افزوده زیربخش‌های کشاورزی استان به قیمت ثابت ۳۴
- جدول ۸- ارزش افزوده بخش صنعت و معدن استان طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۱ ۳۵
- جدول ۹- ارزش افزوده زیربخش‌های صنعت و معدن استان به قیمت ثابت ۳۷
- جدول ۱۰- ارزش افزوده بخش خدمات استان طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۱ ۴۰
- جدول ۱۱- تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی به قیمت جاری ۴۲
- جدول ۱۲- تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ به قیمت جاری ۴۳
- جدول ۱۳- تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی به قیمت ثابت ۴۵
- جدول ۱۴- تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ (به قیمت ثابت ۱۳۹۰) ۴۶
- جدول ۱۵- سرانه تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی به قیمت جاری ۴۸
- جدول ۱۶- سرانه تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ به قیمت جاری ۴۹
- جدول ۱۷- سرانه تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی به قیمت ثابت ۵۱

جدول ۱۸ - سرانه تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ به قیمت ثابت	۵۲.....
جدول ۱۹ - سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی در اشتغال کشور و استان	۵۴.....
جدول ۲۰ - توزیع نسبی شاغلان در بخش‌های عمده فعالیت برحسب استان	۵۶.....
جدول ۲۱ - نرخ بیکاری کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۲ - ۱۳۸۲	۵۹.....
جدول ۲۲ - وضعیت نرخ بیکاری کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان	۶۱.....
جدول ۲۳ - نرخ مشارکت کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۲ - ۱۳۸۲	۶۳...
جدول ۲۴ - نرخ مشارکت اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان	۶۴.....
جدول ۲۵ - نرخ تورم و شاخص کل بهای کالاها در مناطق شهری کشور و استان	۶۶.....
جدول ۲۶ - مقایسه شاخص بهای کالاها در مناطق شهری کشور و استان	۶۷.....
جدول ۲۷ - نرخ تورم کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان	۶۸.....
جدول ۲۸ - سرمایه‌گذاری خارجی مصوب استان به تفکیک بخش‌های اقتصادی	۷۰.....
جدول ۲۹ - سرمایه‌گذاری داخلی استان آذربایجان شرقی به تفکیک بخش‌های اقتصادی در سال‌های ۱۳۹۲ - ۱۳۹۱	۷۱.....
جدول ۳۰ - درآمد استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲	۷۲.....
جدول ۳۱ - کل اعتبارات پرداختی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲	۷۳.....
جدول ۳۲ - پرداختی اعتبارات عمرانی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲	۷۳.....
جدول ۳۳ - پرداختی اعتبارات هزینه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲	۷۴.....
جدول ۳۴ - شاخص‌های بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی کشور و استان	۷۵....
جدول ۳۵ - منابع و مصارف بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان‌ها	۷۶.....
جدول ۳۶ - حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی صنعت بیمه استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۲ - ۱۳۸۸	۷۸.....
جدول ۳۷ - ضریب نفوذ صنعت بیمه کل کشور و استان طی سال‌های ۱۳۹۲ - ۱۳۸۸	۷۹.....
جدول ۳۸ - حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی صنعت بیمه استان‌ها	۷۹.....
جدول ۳۹ - شاخص‌های بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی	۸۱.....
جدول ۴۰ - آمار مقایسه‌ای سالیانه واردات و صادرات گمرکات استان	۸۲.....
جدول ۴۱ - صادرات گمرکات کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان‌ها	۸۳.....
جدول ۴۲ - واردات گمرکات کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان‌ها	۸۵.....
جدول ۴۳ - متوسط هزینه‌های ناخالص سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۲	۸۷.....
جدول ۴۴ - متوسط هزینه‌های ناخالص سالانه یک خانوار شهری به تفکیک گروه‌های هزینه‌ای	۸۸.....
جدول ۴۵ - متوسط درآمد ناخالص سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۲	۸۹.....
جدول ۴۶ - متوسط هزینه و درآمد ناخالص سالانه یک خانوار شهری به تفکیک استان	۹۰.....

فهرست نمودارها

- نمودار ۱- روند سهم جمعیت استان از جمعیت کل کشور طی سال‌های ۸۲-۹۲..... ۲۰
- نمودار ۲- مقایسه نرخ رشد جمعیت کشور و استان طی سال‌های ۸۲-۹۲..... ۲۰
- نمودار ۳- درصد جمعیت شهرنشین و روستانشین استان طی سال‌های ۸۲-۹۲..... ۲۳
- نمودار ۴- سهم کشوری و درصد رشد ارزش افزوده استان به قیمت جاری..... ۲۶
- نمودار ۵- سهم کشوری و درصد رشد ارزش افزوده استان (به قیمت ثابت ۱۳۹۰)..... ۲۶
- نمودار ۶- سهم بخش‌های اقتصادی در ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی..... ۲۹
- نمودار ۷- درصد رشد و سهم ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی استان آذربایجان شرقی به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۱..... ۳۰
- نمودار ۸- مقایسه درصد رشد ارزش افزوده کشاورزی نسبت به سهم آن از کل ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی..... ۳۲
- نمودار ۹- سهم هر یک از زیربخش‌ها در ارزش افزوده کشاورزی استان آذربایجان شرقی به قیمت ثابت..... ۳۳
- نمودار ۱۰- مقایسه درصد رشد ارزش افزوده صنعت و معدن نسبت به سهم آن از کل ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی..... ۳۶
- نمودار ۱۱- مقایسه درصد رشد ارزش افزوده خدمات نسبت به سهم آن از کل ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی..... ۴۱
- نمودار ۱۲- درصد رشد سالانه تولید ناخالص داخلی استان به قیمت جاری..... ۴۳

نمودار ۱۳ - درصد رشد سالانه تولید ناخالص داخلی استان به قیمت ثابت	۴۶.....
نمودار ۱۴ - سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی در اشتغال استان آذربایجان شرقی	طی سال‌های ۹۲-۸۴..... ۵۵.....
نمودار ۱۵ - مقایسه نرخ بیکاری کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۹۲-۸۲	۵۹...
نمودار ۱۶ - نرخ تورم استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۹۲-۸۲	۶۸.....

چکیده:**مساحت و جمعیت:**

استان آذربایجان شرقی با ۲,۸ درصد از مساحت کل کشور یازدهمین استان از لحاظ مساحت محسوب می‌شود. این استان در سال ۱۳۹۲ با ۳۷۸۰ هزار نفر (۴,۹۱ درصد جمعیت کل کشور) رتبه ششم کشوری را از لحاظ جمعیت به خود اختصاص داده است. نرخ شهرنشینی استان در سال ۱۳۹۲ حدود ۶۹,۸۱ درصد بوده است.

حساب‌های منطقه‌ای:

میزان کل ارزش افزوده استان (به قیمت جاری) در سال ۱۳۹۱ رقم ۲۶۴۰۱۴ میلیارد ریال می‌باشد. (۳,۶۱ درصد از کل ارزش افزوده کشور و دارای رتبه ششم کشوری)

میزان کل ارزش افزوده استان (به قیمت ثابت ۱۳۹۰) در سال ۱۳۹۱ رقم ۲۰۱۰۷۷ میلیارد ریال می‌باشد. (۳,۵۹ درصد از کل ارزش افزوده کشور و دارای رتبه ششم کشوری)

نیروی کار:

براساس نتایج آمارگیری از نیروی کار در سال ۱۳۹۲، میزان اشتغال استان در بخش‌های عمده اقتصادی به صورت زیر می‌باشد:

کشاورزی ۲۰,۵ درصد، صنعت ۴۰,۸ درصد، خدمات ۳۸,۷ درصد.

در سال ۱۳۹۲ نرخ بیکاری استان، ۹,۶ درصد بوده است که نسبت به نرخ بیکاری ۱۲,۴ درصدی سال ۱۳۹۱ حدود ۲,۸ درصد کاهش داشته است و نوزدهمین استان کشور از لحاظ وجود بیکاری محسوب می‌شود.

تورم:

در سال ۱۳۹۲ استان آذربایجان شرقی با ۳۴,۷ درصد نرخ تورم در رتبه ۲۴ کشوری در بین سایر استان‌ها قرار دارد. استان تهران با ۳۲,۲ درصد کمترین و استان قزوین با ۳۹,۲ درصد بیشترین میزان نرخ تورم را دارا می‌باشند.

سرمایه گذاری:

میزان کل سرمایه‌گذاری خارجی مصوب در استان آذربایجان شرقی تا پایان سال ۱۳۹۲ رقم ۸۳۰ میلیون دلار برای ۶۶ طرح سرمایه‌گذاری می‌باشد. در سال ۱۳۹۲ میزان سرمایه‌گذاری خارجی مصوب استان ۳۶ میلیون دلار می‌باشد.

مجموع سرمایه‌گذاری داخلی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲ مبلغ ۸۱۹۴ میلیارد ریال برای ۷۳۷ پروژه سرمایه‌گذاری می‌باشد و نسبت به سرمایه‌گذاری داخلی سال ۱۳۹۱ حدود ۳۵ درصد کاهش داشته است.

درآمد و اعتبارات:

مجموع درآمدهای استانی آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲ مبلغ ۹۶۹۲ میلیارد ریال می‌باشد. میزان درآمدهای مالیاتی استان در سال ۱۳۹۲ مبلغ ۸۴۳۱ میلیارد ریال می‌باشد که ۸۷ درصد درآمدهای استانی را تشکیل می‌دهد. در سال ۱۳۹۲ کل اعتبارات پرداختی استان مبلغ ۱۲۴۸۵ میلیارد ریال بوده است. اعتبارات عمرانی ۲۵ درصد و اعتبارات هزینه‌ای ۷۵ درصد پرداختی کل اعتبارات استان را به خود اختصاص داده‌اند.

منابع و مصارف سیستم بانکی:

بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان آذربایجان شرقی در پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۲ حدود ۱۳۵ هزار میلیارد ریال (۳,۱۸ درصد از منابع بانک‌های مزبور در کل کشور و رتبه ششم کشوری) سپرده جذب نموده‌اند که نسبت به مدت مشابه سال قبل ۳۴,۶۷ درصد رشد داشته است.

میزان تسهیلات پرداختی بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان آذربایجان شرقی در پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۲ با ۱۳۵ هزار میلیارد ریال (۳,۱۸ درصد از مصارف بانک‌های مزبور در کل کشور و رتبه ششم کشوری) نسبت به تسهیلات سال ۱۳۹۱ دارای ۳۹,۲۱ درصد رشد می‌باشد.

صنعت بیمه استان:

میزان حق بیمه تولیدی صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۲ با ۶۵۲۶ میلیارد ریال (۴,۰۳ درصد سهم از کل کشور) نسبت به سال ۱۳۹۱ رشد ۲۲,۱۹ درصدی داشته است.

میزان خسارت پرداختی صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۲ با ۳۹۵۶ میلیارد ریال (۳,۷۶ درصد سهم از کل کشور) نسبت به سال ۱۳۹۱ رشد ۸۷,۲۷ درصدی داشته است.

بورس منطقه‌ای استان:

تعداد ۵۷۰۸ میلیون سهم به ارزش ۲۴۲۶۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۲ در بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی معامله شده است.

گمرکات استان:

در سال ۱۳۹۲ میزان وزنی صادرات گمرکات استان آذربایجان شرقی ۱۰۹۶ هزار تن (۳۶,۲۲ درصد رشد نسبت به سال قبل) و ارزش دلاری صادرات گمرکات استان ۱۰۲۰ میلیون دلار (۱۸,۶۹ درصد رشد نسبت به سال قبل) بوده است.

در سال ۱۳۹۲ میزان وزنی واردات گمرکات استان آذربایجان شرقی ۴۴۴ هزار تن (۱۸,۱۳ درصد کاهش نسبت به سال قبل) و ارزش دلاری واردات گمرکات استان ۱۰۰۷ میلیون دلار (۱۲,۰۳ درصد کاهش نسبت به سال قبل) بوده است.

متوسط هزینه و درآمد ناخالص سالانه یک خانوار شهری:

در سال ۱۳۹۲ متوسط کل هزینه‌های ناخالص سالانه یک خانوار شهری استان آذربایجان شرقی ۲۳۵ میلیون ریال (۲۷,۷۸ درصد رشد نسبت به سال قبل) و متوسط درآمد ناخالص سالانه ۳۳۲ میلیون ریال (۷۶,۵۳ درصد رشد نسبت به سال قبل) بوده است.

مقدمه:

استان آذربایجان شرقی به دلیل داشتن اشتراکات فراوان با کشورهای همسایه، یکی از مهم‌ترین مناطق کشور در روابط خارجی محسوب می‌شود و موقعیت استراتژیکی بسیار بالایی را برای به وجود آمدن یک مرکز عمده تجاری بین‌المللی دارا می‌باشد.

از منظر بازرگانی داخلی، مرکز استان به دلیل دارا بودن امتیازات و برتری‌های ویژه در منطقه شمال غرب کشور، دارا بودن بازار وسیع (به عنوان تامین کننده اقلام مورد نیاز بازار در استان‌های اردبیل، زنجان، کردستان، آذربایجان غربی و خود استان)، موقعیت ویژه جغرافیائی، مرکزیت سیاسی، اداری و اقتصادی، از مهم‌ترین مراکز فعالیت بازرگانی در استان و کشور به شمار می‌رود.

در مورد بازرگانی خارجی، این استان به سبب موقعیت خاص استراتژیک و داشتن قابلیت‌های فراوان، مرکزی مناسب و با اهمیت برای فعالیتهای بازرگانی خارجی است.

اهم قابلیت‌های استان به طور مختصر عبارتند از:

- وجود مبادی ورودی و خروجی در منطقه مرزی جلفا و نوردوز، گمرکات سهلان، تبریز و جلفا با ظرفیتهای بالای ذخیره و انبار کالا؛
- موقعیت ویژه جغرافیائی که به عنوان چهارراه ارتباطی ایران و اروپا مطرح می‌باشد (وجود راه آهن جلفا)؛
- جمهوری ارمنستان به عنوان پلی برای ارتباط با جمهوری‌های تازه استقلال یافته، قفقاز و آسیای مرکزی مطرح می‌باشد؛
- وجود منطقه آزاد تجاری- صنعتی ارس در جلفا؛
- وجود منطقه ویژه اقتصادی سهلان؛
- نمایشگاه بین‌المللی تبریز؛
- تولیدات صنعتی، کشاورزی، محصولات باغی و به ویژه خشکبار و تولیدات کانی فلزی و غیرفلزی با قابلیت صادراتی بالا، وجود کارگاههای تولید فرشهای نفیس؛
- امکان برقراری پروازهای مستقیم بین تبریز - ترکیه و کشورهای اروپایی.

۱. مساحت و تقسیمات استان^۱

استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۱۶ تاسیس شده است و مرکز این استان، کلان‌شهر تبریز می‌باشد. این استان با ۴۵۴۹۱ کیلومتر مربع، ۲٫۸ درصد از مساحت کل کشور را تشکیل داده و از این جهت، یازدهمین استان ایران محسوب می‌شود.

استان آذربایجان شرقی در شمال غربی ایران واقع شده و رود ارس حد شمالی آن را با جمهوری‌های آذربایجان، ارمنستان و ایالات خود مختار نخجوان مشخص کرده است. رودهای قطور و آب‌های دریاچه ارومیه، مرز غربی آن با استان آذربایجان غربی را تشکیل می‌دهد. در جنوب کشیدگی رشته‌کوه‌ها، دره‌ها، جلگه‌ها و دشت‌ها موجب پیوستگی توپوگرافیک استان با استان‌های آذربایجان غربی و زنجان شده است و در شرق نیز دره و رودخانه دره رود، کوه‌های سبلان، چهل نور و گردنه صابین این منطقه را از استان اردبیل جدا می‌کند.

آذربایجان شرقی تا حدودی تحت تاثیر جریان‌های مرطوب دریای مدیترانه از سمت باختر و جنوب باختری قرار دارد و توده‌های هوای سرد سیبری نیز از شمال بر آب و هوای آن اثر می‌گذارد. بر اساس تقسیمات کشوری در پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۲، این استان دارای ۲۰ شهرستان، ۴۴ بخش، ۶۲ شهر و ۱۴۲ دهستان می‌باشد.

شهرستان‌های این استان عبارتند از: آذرشهر، اسکو، اهر، بستان‌آباد، بناب، تبریز، جلفا، چارایماق، خداآفرین، سراب، شبستر، عجب‌شیر، کلیبر، مراغه، مرنده، ملکان، میانه، هریس، هشترود، ورزقان.

۲. جمعیت استان^۲

براساس برآوردهای صورت گرفته برای سال ۱۳۹۲ جمعیت استان ۳۷۸۰ هزار نفر (۴,۹۱ درصد سهم از جمعیت کل کشور) اعلام شده است که دارای رتبه ششم کشوری می‌باشد. بر این اساس نرخ شهرنشینی استان در سال ۱۳۹۲ حدود ۶۹,۸۱ درصد (۲۶۳۹ هزار نفر) و سهم جمعیت روستایی و غیر ساکن استان در این سال ۳۰,۲۱ درصد (۱۱۴۲ هزار نفر) می‌باشد. جمعیت استان طی سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۲ به‌طور متوسط سالانه حدود ۰,۷۲ درصد رشد داشته است.

در سرشماری سال ۱۳۹۲ تعداد خانوارهای استان ۱۱۶۵ هزار خانوار اعلام شده است، ۸۲۷ هزار خانوار در مناطق شهری و ۳۳۸ هزار خانوار در مناطق روستایی سکونت داشته‌اند. تعداد خانوارهای استان در فاصله سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۲ به‌طور متوسط سالانه حدود ۳,۲۴ درصد رشد داشته است. بعد خانوار استان از ۴,۱۵ نفر در سال ۱۳۸۲ به ۳,۲۴ نفر در سال ۱۳۹۲ کاهش یافته است. بررسی میزان جمعیت استان طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۹۲ نشان می‌دهد که با وجود رشد جمعیت استان، سهم جمعیت استان از جمعیت کل کشور روندی نزولی طی کرده و کاهش یافته است بطوریکه سهم جمعیت استان نسبت به جمعیت کل کشور از ۵,۲۳ درصد در سال ۱۳۸۲ به ۴,۹۱ درصد در سال ۱۳۹۲ کاهش یافته است.

در سال ۱۳۹۰ شهر تبریز با ۴۵,۵۱ درصد سهم از کل جمعیت استان (۱,۶۹۵,۰۹۴ نفر) پرجمعیت‌ترین و شهرستان چاراویماق با ۰,۸۸ درصد سهم (۳۲,۷۴۵ نفر) کم‌جمعیت‌ترین شهرستان استان می‌باشند.

۲- برخی از مطالب این بخش از مقاله «مهاجرت و حاشیه نشینی در ایران، فصلنامه جمعیت- شماره ۷۴۱۷۳، دکتر اسداله نقدی» اقتباس شده است.

جدول ۱. شاخص‌های جمعیتی استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۹۲

ردیف	سال	جمعیت کل استان (هزار نفر)	درصد رشد سالانه جمعیت استان	سهم از کل کشور (درصد)	نرخ شهرنشینی (درصد)	درصد جمعیت روستائین (درصد)	تعداد خانوار استان (هزار خانوار)	بعد خانوار استان (نفر)
۱	۱۳۸۲	۳۵۱۷	۰٫۷۵	۵٫۲۳	۶۴٫۹۲	۳۵٫۰۸	۸۴۷	۴٫۱۵
۲	۱۳۸۳	۳۵۴۴	۰٫۷۷	۵٫۱۹	۶۵٫۵۳	۳۴٫۴۷	۸۶۹	۴٫۰۸
۳	۱۳۸۴	۳۵۷۲	۰٫۷۹	۵٫۱۵	۶۶٫۱۱	۳۳٫۸۹	۸۹۰	۴٫۰۱
۴	۱۳۸۵	۳۶۰۳	۰٫۸۷	۵٫۱۱	۶۶٫۶۷	۳۳٫۳۳	۹۱۲	۳٫۹۵
۵	۱۳۸۶	۳۶۲۴	۰٫۵۷	۵٫۰۷	۶۷٫۴۱	۳۲٫۵۹	۹۴۷	۳٫۸۳
۶	۱۳۸۷	۳۶۴۶	۰٫۵۹	۵٫۰۲	۶۸٫۱۸	۳۱٫۸۲	۹۸۲	۳٫۷۱
۷	۱۳۸۸	۳۶۶۸	۰٫۶۱	۴٫۹۸	۶۸٫۹۹	۳۱٫۰۱	۱۰۱۶	۳٫۶۱
۸	۱۳۸۹	۳۶۹۱	۰٫۶۴	۴٫۹۴	۶۹٫۶۶	۳۰٫۳۴	۱۰۵۱	۳٫۵۱
۹	۱۳۹۰	۳۷۲۵	۰٫۹	۴٫۹۶	۶۹٫۲۵	۳۰٫۷۵	۱۰۸۶	۳٫۴۳
۱۰	۱۳۹۱	۳۷۵۲	۰٫۷۴	۴٫۹۳	۶۹٫۵۱	۳۰٫۵۲	۱۱۲۵	۳٫۳۴
۱۱	۱۳۹۲	۳۷۸۰	۰٫۷۵	۴٫۹۱	۶۹٫۸۱	۳۰٫۲۱	۱۱۶۵	۳٫۲۴

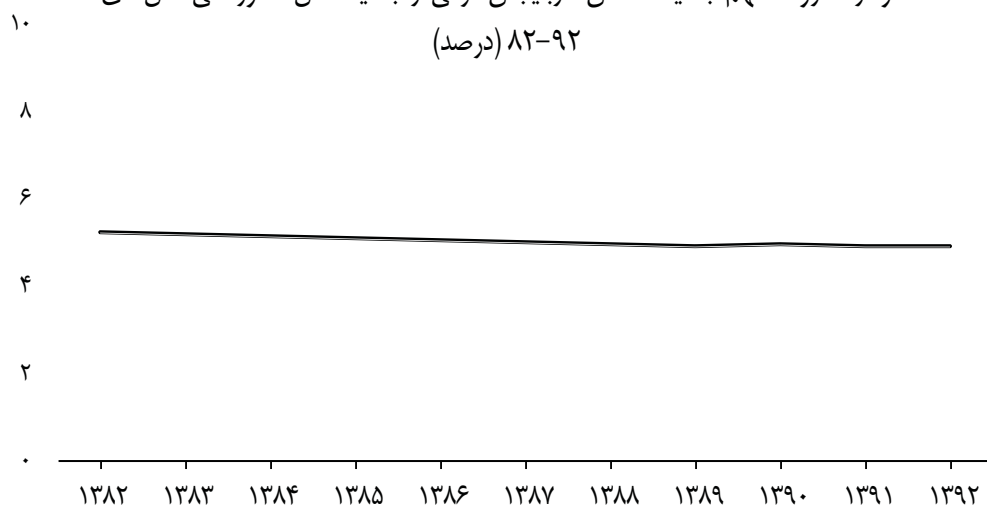
مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

جدول ۲. جمعیت استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۰ به تفکیک شهرستان

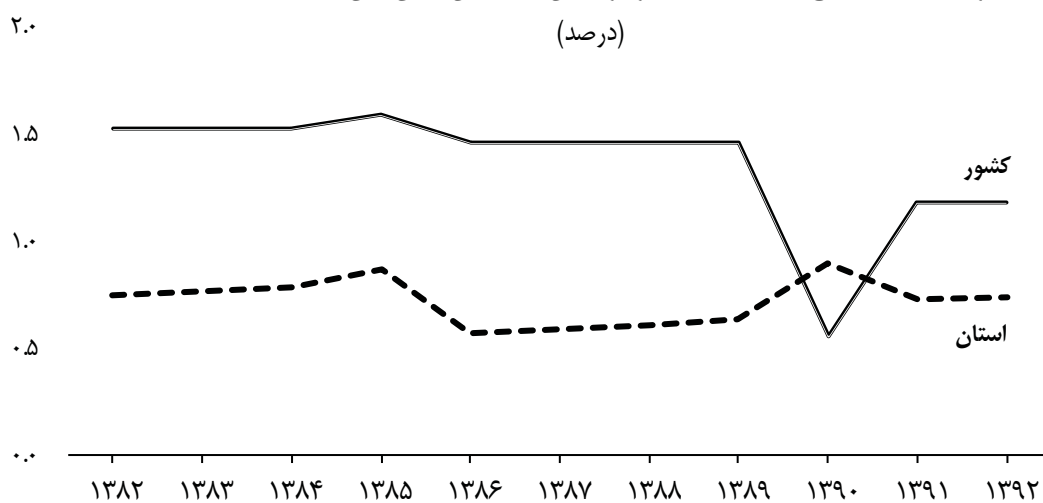
ردیف	شهرستان	تعداد جمعیت در سال ۱۳۸۹ (نفر)	تعداد جمعیت در سال ۱۳۹۰ (نفر)	درصد رشد سال ۹۰ نسبت به ۸۹	سهم از جمعیت استان در سال ۱۳۹۰ (درصد)	رتبه شهرستان در سال ۱۳۹۰
۱	تبریز	۱۶۱۷۷۹۹	۱۶۹۵۰۹۴	۴,۷۸	۴۵,۵۱	۱
۲	مراغه	۲۴۱۴۴۶	۲۴۷۶۸۱	۲,۵۸	۶,۶۵	۲
۳	مرند	۲۳۷۷۲۲	۲۳۹۲۰۹	۰,۶۳	۶,۴۲	۳
۴	میانه	۱۹۵۹۵۳	۱۸۵۸۰۶	-۵,۱۸	۴,۹۹	۴
۵	اهر	۱۵۳۱۷۴	۱۵۰۱۱۱	-۲	۴,۰۳	۵
۶	سراب	۱۳۶۸۷۳	۱۳۱۹۳۴	-۳,۶۱	۳,۵۴	۶
۷	بناب	۱۲۹۹۸۰	۱۲۹۷۹۵	-۰,۱۴	۳,۴۸	۷
۸	شبستر	۱۲۶۹۰۷	۱۲۴۴۹۹	-۱,۹	۳,۳۴	۸
۹	آذرشهر	۱۰۳۹۵۲	۱۰۷۵۷۹	۳,۴۹	۲,۸۹	۹
۱۰	ملکان	۱۰۳۹۹۲	۱۰۶۱۱۸	۲,۰۴	۲,۸۵	۱۰
۱۱	اسکو	۸۷۵۸۲	۹۱۹۸۸	۱۳,۰۲	۲,۶۶	۱۱
۱۲	بستان آباد	۹۹۶۰۹	۹۴۹۸۵	-۴,۶۴	۲,۵۵	۱۲
۱۳	هریس	۶۹۹۶۴	۶۷۸۲۰	-۳,۰۶	۱,۸۲	۱۳
۱۴	عجب شیر	۸۷۱۰۳	۶۶۷۴۶	-۲۳,۳۷	۱,۷۹	۱۴
۱۵	هشترود	۶۷۶۵۱	۶۰۸۲۲	-۱۰,۰۹	۱,۶۳	۱۵
۱۶	جلفا	۵۴۸۸۵	۵۵۱۶۶	۰,۵۱	۱,۴۸	۱۶
۱۷	کلیبر	۹۱۸۸۴	۴۸۸۳۷	-۴۶,۸۵	۱,۳۱	۱۷
۱۸	ورزقان	۴۹۲۸۴	۴۵۷۰۸	-۷,۲۶	۱,۲۳	۱۸
۱۹	خداآفرین	-	۳۴۹۷۷	-	۰,۹۴	۱۹
۲۰	چاراویماق	۳۵۵۱۰	۳۲۷۴۵	-۷,۷۹	۰,۸۸	۲۰
	کل جمعیت استان	۳۶۹۱۲۷۰	۳۷۲۴۶۲۰	۰,۹	۱۰۰	-

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

نمودار ۱. روند سهم جمعیت استان آذربایجان شرقی از جمعیت کل کشور طی سال‌های ۸۲-۹۲ (درصد)

نمودار ۲. مقایسه نرخ رشد جمعیت کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۸۲-۹۲ (درصد)

جدول ۳. جمعیت کشور به تفکیک استان در سال ۱۳۹۲

ردیف	استان	جمعیت کل (هزار نفر)	سهم از کل کشور (درصد)	رتبه در کشور
۱	آذربایجان شرقی	۳۷۸۰	۴,۹۱	۶
۲	آذربایجان غربی	۳۱۶۰	۴,۱۱	۷
۳	اردبیل	۱۲۶۷	۱,۶۵	۲۰
۴	اصفهان	۴۹۶۵	۶,۴۵	۳
۵	البرز	۲۵۰۲	۳,۲۵	۱۲
۶	ایلام	۵۶۹	۰,۷۴	۳۱
۷	بوشهر	۱۰۷۷	۱,۴	۲۳
۸	تهران	۱۲۴۳۳	۱۶,۱۶	۱
۹	چهار محال و بختیاری	۹۱۴	۱,۱۹	۲۶
۱۰	خراسان جنوبی	۷۵۰	۰,۹۷	۲۸
۱۱	خراسان رضوی	۶۱۷۱	۸,۰۲	۲
۱۲	خراسان شمالی	۸۸۸	۱,۱۵	۲۷
۱۳	خوزستان	۴۶۵۹	۶,۰۶	۵
۱۴	زنجان	۱۰۳۷	۱,۳۵	۲۵
۱۵	سمنان	۶۵۱	۰,۸۵	۳۰
۱۶	سیستان و بلوچستان	۲۶۵۹	۳,۴۶	۱۰
۱۷	فارس	۴۶۸۸	۶,۰۹	۴
۱۸	قزوین	۱۲۲۶	۱,۵۹	۲۱
۱۹	قم	۱۱۹۳	۱,۵۵	۲۲
۲۰	کردستان	۱۵۱۴	۱,۹۷	۱۸
۲۱	کرمان	۳۰۲۶	۳,۹۳	۹

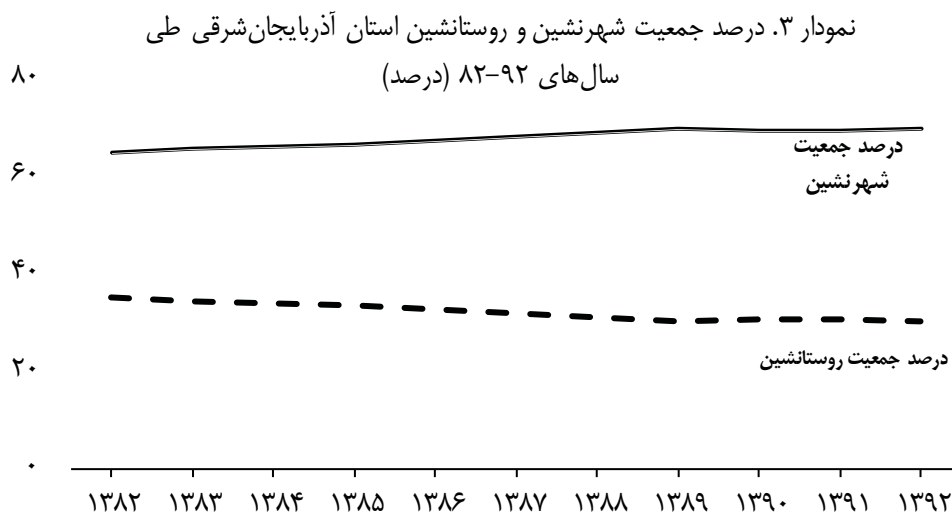
مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

ادامه جدول ۳. جمعیت کشور به تفکیک استان در سال ۱۳۹۲

ردیف	استان	جمعیت کل (هزار نفر)	سهم از کل کشور (درصد)	رتبه در کشور
۲۲	کرمانشاه	۱۹۶۲	۲,۵۵	۱۳
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۶۸۱	۰,۸۹	۲۹
۲۴	گلستان	۱۸۳۹	۲,۳۹	۱۴
۲۵	گیلان	۲۵۱۱	۳,۲۶	۱۱
۲۶	لرستان	۱۷۸۵	۲,۳۲	۱۵
۲۷	مازندران	۳۱۲۷	۴,۰۶	۸
۲۸	مرکزی	۱۴۴۲	۱,۸۷	۱۹
۲۹	هرمزگان	۱۶۴۲	۲,۱۳	۱۷
۳۰	همدان	۱۷۷۷	۲,۳۱	۱۶
۳۱	یزد	۱۰۴۶	۱,۳۶	۲۴
	کل جمعیت کشور	۷۶۹۴۲	۱۰۰	-

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

جمعیت هر کشوری در اثر باروری، زاد و ولد و همچنین مهاجرت‌ها تغییر می‌یابد و نرخ باروری تابع وضعیت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه است. بررسی نموداری درصد رشد سالانه جمعیت استان طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۹۲ نشان می‌دهد نرخ رشد جمعیت استان طی این سال‌ها روندی نوسانی داشته و در برخی از سال‌ها نرخ رشد استان نسبت به سال‌های قبل کاهش یافته و سپس روندی افزایشی طی نموده است. طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۹۲ (به غیر از سال ۱۳۹۰) نرخ رشد سالانه جمعیت استان کمتر از نرخ رشد جمعیت کشوری بوده است. نرخ رشد جمعیت استان در سال ۱۳۹۲ نسبت به سال ۱۳۹۱ حدود ۰,۷۵ درصد می‌باشد.

طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۹۲ میزان شهرنشینی در استان روندی صعودی و میزان جمعیت روستانشین روندی کاهشی داشته است.

رشد شهرنشینی تابعی از چهار فرآیند مهاجرت، رشد طبیعی جمعیت، تغییر تعریف شهر و ادغام روستاهای اقماری و تاسیس شهرهای جدید است. بین افزایش جمعیت شهرنشین و مهاجرت همبستگی بالایی وجود دارد، بنابراین منشأ جمعیت شهرنشین تنها ناشی از افزایش طبیعی جمعیت شهرها نیست بلکه ناشی از مهاجرت روستانشینان به شهرها می‌باشد.

مهاجرت از روستاها به شهرها یکی از انواع مهم مهاجرت در کل دنیا می‌باشد که به دلایل گوناگونی صورت می‌گیرد. عواملی مانند گسترش خدمات بهداشتی در شهرها، توسعه وسایل ارتباط جمعی و نیز ورود تکنولوژی جدید و مکانیزه شدن کشاورزی از علل تشدید مهاجرت روستائیان به نقاط شهری می‌باشند. علاوه بر جاذبه‌های شهرنشینی و رشد اشتغال صنعتی در شهرها عواملی مانند کمبود کار و فقر عمومی روستانشینان، ترجیح دادن مشاغل صنعتی با دستمزد بالا بر کشاورزی، امید به آینده بهتر برای خود و فرزندان و توزیع نامناسب امکانات رفاهی شهر و روستا

از دلایل اصلی مهاجرت روستائیان به شهرها می‌باشد.

در دهه‌های اخیر مهاجرت یکی از مسائل عمده اجتماعی ایران بوده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد در دوره‌های اخیر همواره بیش از یک سوم رشد شهری کشور ناشی از مهاجرت می‌باشد. در خصوص آثار و پیامدهای مهاجرت در مبداء و مقصد می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- افزایش جمعیت شهری و شکل‌گیری حاشیه‌نشینی در مناطق شهری

۲- تغییر کالبد فیزیکی شهرها

۳- افزایش تقاضا برای خدمات شهری

۴- تخلیه جمعیتی روستاها (غلبه پیران و سالخوردگان در مناطق روستایی)

۵- ایجاد تنوع و آمیختگی فرهنگی در شهرها

۶- تبدیل جمعیت تولیدکننده به مصرف‌کننده

در کشور ایران یکی از دلایل مهاجرت روستائیان به شهرها تفاوت سطح زندگی شهر و روستا می‌باشد. تحقیقات نشان می‌دهد علت اصلی مهاجرت‌های روستایی در ایران انگیزه‌های اقتصادی و سپس اجتماعی می‌باشد که آنها را به شهرها کشانده است. کیفیت زندگی در مناطق شهری در مقایسه با سطح زندگی روستائیان بهتر است و همین امر یکی از دلایل گرایش روستائیان به سکونت در شهر می‌باشد. هجوم روستائیان به شهرها به علت وجود همین امکانات و برخورداری‌ها است و تا زمانی که این فاصله‌ها وجود داشته باشد شاهد مهاجرت از روستاها به شهرها خواهیم بود.

۳. حسابهای منطقه‌ای استان در بخش‌های عمده اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات)

۳-۱- کل ارزش افزوده استان (به قیمت جاری و ثابت)

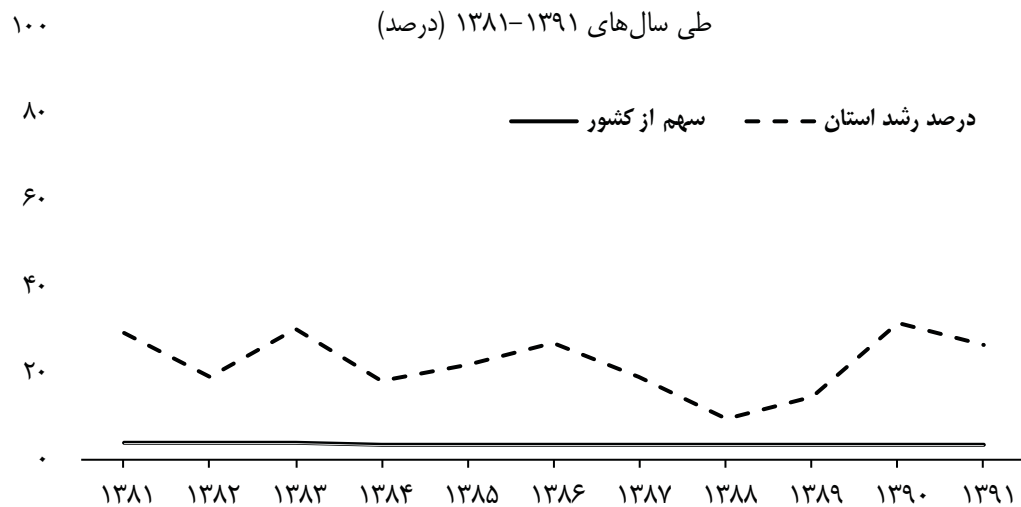
میزان کل ارزش افزوده استان در سال ۱۳۹۱ به قیمت جاری رقم ۲۶۴,۰۱۴ میلیارد ریال (۳۶۱ درصد کشور) و به قیمت ثابت رقم ۲۰۱,۰۷۷ میلیارد ریال (۳,۵۹ درصد کشور) می‌باشد.

جدول ۴. ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱

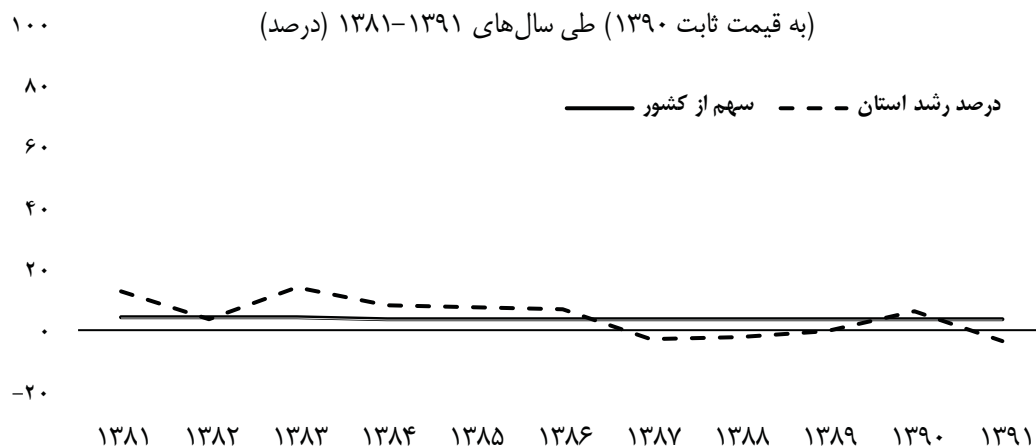
به قیمت ثابت ۱۳۹۰				به قیمت جاری				سال
درصد رشد	رتبه در کشور	سهم از کشور	مبلغ (میلیارد ریال)	درصد رشد	رتبه در کشور	سهم از کشور	مبلغ (میلیارد ریال)	
۱۲,۴۱	۶	۴,۰۵	۱۴۲۱۴۰	۲۹,۲۷	۶	۳,۹۳	۳۷۳۴۲	سال ۱۳۸۱
۳,۲۷	۶	۳,۸۸	۱۴۶۷۹۵	۱۹,۰۳	۶	۳,۷۵	۴۴۴۴۸	سال ۱۳۸۲
۱۴,۱۶	۶	۳,۹۱	۱۶۷۵۸۰	۳۰,۱۶	۷	۳,۷۴	۵۷۸۵۴	سال ۱۳۸۳
۸,۲۱	۷	۳,۷۱	۱۸۱۳۳۸	۱۸,۲۹	۷	۳,۵۲	۶۸۴۳۷	سال ۱۳۸۴
۷,۱۸	۶	۳,۶۳	۱۹۴۳۵۹	۲۱,۸۷	۷	۳,۵	۸۳۴۰۴	سال ۱۳۸۵
۶,۹۸	۶	۳,۶۰	۲۰۷۹۳۳	۲۷,۰۴	۶	۳,۴۸	۱۰۵۹۵۶	سال ۱۳۸۶
-۲,۹۸	۶	۳,۶۶	۲۰۱۷۲۷	۱۹,۳۰	۷	۳,۴۷	۱۲۶۴۰۲	سال ۱۳۸۷
-۲,۳۴	۶	۳,۷۳	۱۹۷۰۱۵	۹,۵۰	۷	۳,۵۸	۱۳۸۴۱۳	سال ۱۳۸۸
-۰,۳۸	۷	۳,۳۷	۱۹۶۲۶۰	۱۴,۳۱	۷	۳,۳۰	۱۵۸۲۲۱	سال ۱۳۸۹
۶,۱۹	۷	۳,۳۲	۲۰۸۴۰۲	۳۱,۷۲	۷	۳,۳۲	۲۰۸۴۰۲	سال ۱۳۹۰
-۳,۵۲	۶	۳,۵۹	۲۰۱۰۷۷	۲۶,۶۸	۶	۳,۶۱	۲۶۴۰۱۴	سال ۱۳۹۱

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

نمودار ۴. سهم کشوری و درصد رشد ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی به قیمت جاری طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ (درصد)

نمودار ۵. سهم کشوری و درصد رشد ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی (به قیمت ثابت ۱۳۹۰) طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ (درصد)

طی سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۱ (به غیر از سال ۱۳۹۰) میزان ارزش افزوده استان (به قیمت ثابت) نسبت به سال‌های قبل کاهش یافته است به‌طوری‌که در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰ حدود ۳,۵۲ درصد کاهش داشته است.

سهام ارزش افزوده استان از کل کشور طی سال‌های مورد بررسی یک روند تقریباً ثابت با شیب بسیار ملایم نزولی به‌شرح زیر طی نموده است:

- سهم ارزش افزوده (به قیمت جاری) از ۳,۹۳ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۳,۶۱ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است.
- سهم ارزش افزوده (به قیمت ثابت ۱۳۹۰) از ۴,۰۵ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۳,۵۹ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است.

جدول ۵. کل ارزش افزوده استان‌ها (به قیمت جاری و ثابت) در سال ۱۳۹۱

ردیف	استان	به قیمت جاری			به قیمت ثابت ۱۳۹۰		
		ارزش افزوده (میلیارد ریال)	سهم از کشور (درصد)	رتبه در کشور	ارزش افزوده (میلیارد ریال)	سهم از کشور (درصد)	رتبه در کشور
۱	آذربایجان شرقی	۲۶۴۰۱۴	۳,۶۱	۶	۲۰۱۰۷۷	۳,۵۹	۶
۲	آذربایجان غربی	۱۵۵۲۷۲	۲,۱۳	۱۴	۱۱۷۲۷۵	۲,۱۰	۱۴
۳	اردبیل	۷۶۷۴۷	۱,۰۵	۲۴	۵۷۴۰۳	۱,۰۳	۲۴
۴	اصفهان	۵۰۸۳۵۷	۶,۹۶	۳	۳۸۵۷۰۳	۶,۸۹	۳
۵	البرز	۱۹۱۴۸۶	۲,۶۲	۱۰	۱۵۱۰۱۴	۲,۷۰	۱۰
۶	ایلام	۵۴۶۷۰	۰,۷۵	۲۸	۴۰۶۷۷	۰,۷۳	۲۹
۷	بوشهر	۲۶۱۱۶۹	۳,۵۸	۷	۱۹۵۷۷۹	۳,۵۰	۷
۸	تهران	۱۷۹۳۳۰۰	۲۴,۵۵	۱	۱۴۱۷۶۲۹	۲۵,۳۳	۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۵۳۸۷۸	۰,۷۴	۲۹	۴۰۹۱۰	۰,۷۳	۲۸
۱۰	خراسان جنوبی	۳۸۸۱۹	۰,۵۳	۳۱	۲۹۲۳۲	۰,۵۲	۳۱
۱۱	خراسان رضوی	۳۹۸۹۸۳	۵,۴۶	۴	۲۹۹۹۸۷	۵,۳۶	۴
۱۲	خراسان شمالی	۴۳۷۲۶	۰,۶	۳۰	۳۲۴۱۴	۰,۵۸	۳۰

ادامه جدول ۵. کل ارزش افزوده استان‌ها (به قیمت جاری و ثابت) در سال ۱۳۹۱

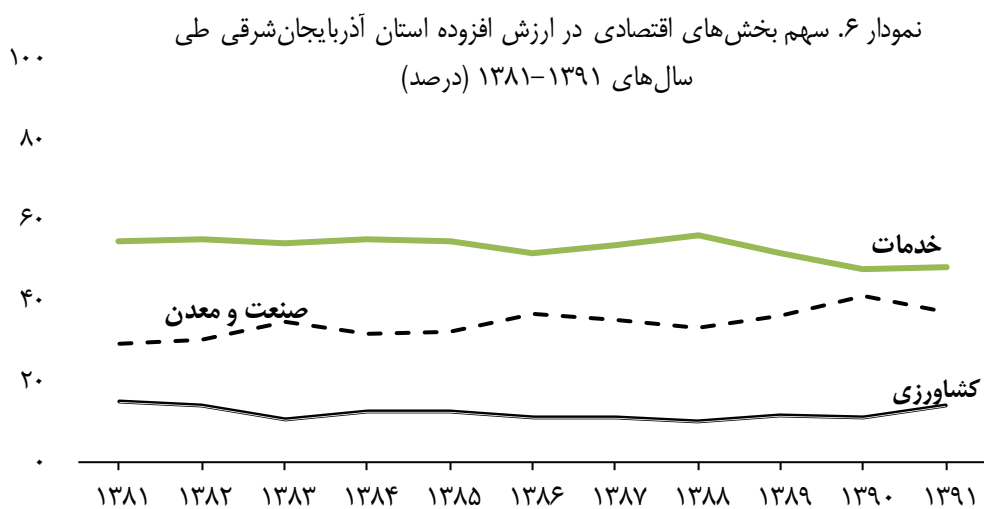
ردیف	استان	به قیمت جاری			به قیمت ثابت ۱۳۹۰		
		ارزش افزوده (میلیارد ریال)	سهم از کشور (درصد)	رتبه در کشور	ارزش افزوده (میلیارد ریال)	سهم از کشور (درصد)	رتبه در کشور
۱۳	خوزستان	۷۵۹۲۳۸	۱۰,۳۹	۲	۵۷۰۸۵۶	۱۰,۲۰	۲
۱۴	زنجان	۶۸۳۵۲	۰,۹۴	۲۶	۵۱۳۵۴	۰,۹۲	۲۶
۱۵	سمنان	۶۶۶۳۳	۰,۹۱	۲۷	۵۰۳۲۷	۰,۹۰	۲۷
۱۶	سیستان و بلوچستان	۹۲۲۳۹	۱,۲۶	۲۰	۶۹۱۴۴	۱,۲۴	۲۱
۱۷	فارس	۳۴۸۱۵۳	۴,۷۷	۵	۲۶۳۵۵۳	۴,۷۱	۵
۱۸	قزوین	۱۰۹۰۵۴	۱,۴۹	۱۸	۸۱۲۰۲	۱,۴۵	۱۹
۱۹	قم	۷۷۴۵۴	۱,۰۶	۲۳	۵۸۶۳۳	۱,۰۵	۲۳
۲۰	کردستان	۷۵۲۸۷	۱,۰۳	۲۵	۵۶۳۱۰	۱,۰۱	۲۵
۲۱	کرمان	۲۲۶۸۴۴	۳,۱۱	۹	۱۷۱۰۷۴	۳,۰۶	۹
۲۲	کرمانشاه	۱۳۲۴۴۸	۱,۸۱	۱۶	۱۰۰۱۱۲	۱,۷۹	۱۶
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۰۸۹۵۶	۱,۴۹	۱۹	۸۳۱۰۹	۱,۴۸	۱۷
۲۴	گلستان	۸۹۰۰۸	۱,۲۲	۲۲	۶۷۰۷۵	۱,۲۰	۲۲
۲۵	گیلان	۱۵۹۵۴۲	۲,۱۸	۱۳	۱۲۲۲۵۵	۲,۱۸	۱۲
۲۶	لرستان	۹۲۲۳۹	۱,۲۶	۲۰	۷۰۷۳۵	۱,۲۶	۲۰
۲۷	مازندران	۲۵۵۳۷۵	۳,۵۰	۸	۱۹۳۷۵۹	۳,۴۶	۸
۲۸	مرکزی	۱۶۲۱۶۸	۲,۲۲	۱۲	۱۲۰۸۴۱	۲,۱۶	۱۳
۲۹	هرمزگان	۱۷۸۶۷۲	۲,۴۵	۱۱	۱۳۶۹۱۴	۲,۴۵	۱۱
۳۰	همدان	۱۱۰۳۱۸	۱,۵۱	۱۷	۸۱۹۶۰	۱,۴۶	۱۸
۳۱	یزد	۱۵۱۳۶۳	۲,۰۷	۱۵	۱۱۲۲۸۷	۲,۰۱	۱۵
	کل ارزش افزوده کشور	۷۳۰۳۹۶۳	۱۰۰	-	۵۵۹۶۹۰۶	۱۰۰	-

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

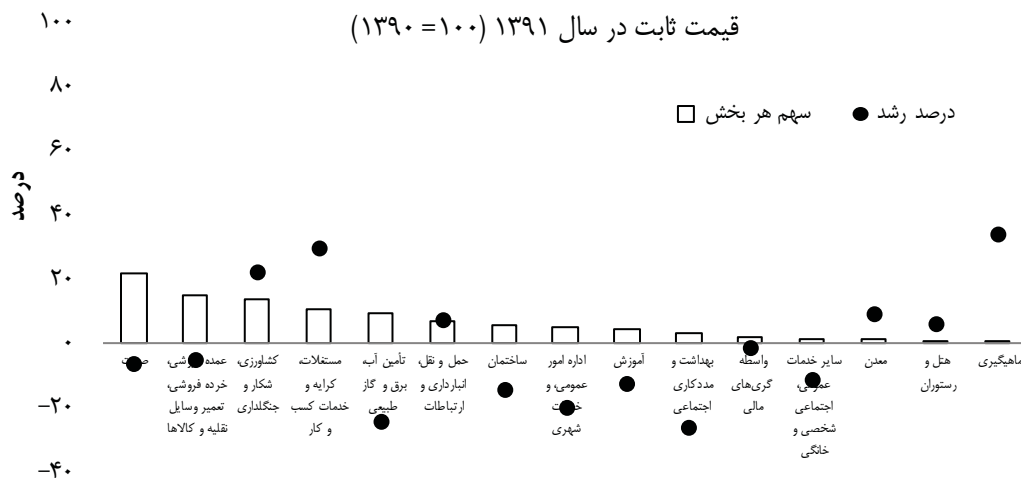
۲-۳- سهم بخش‌های اقتصادی در ارزش افزوده استان

طی سال‌های ۸۱-۹۱ بیشترین میزان ارزش افزوده استان به بخش خدمات و کمترین میزان به بخش کشاورزی اختصاص داشته است. در سال ۱۳۹۱ سهم ارزش افزوده سه بخش عمده اقتصادی از کل ارزش افزوده استان به شرح زیر می‌باشد:

- بخش کشاورزی ۱۴,۰۱ درصد؛
- بخش صنعت و معدن ۳۷,۳۹ درصد؛
- بخش خدمات ۴۸,۶۰ درصد.

نمودار ۷. درصد رشد و سهم ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی استان آذربایجان شرقی به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۱ (۱۳۹۰=۱۰۰)

مطابق نمودار فوق بیشترین میزان ارزش افزوده استان به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۱ براساس ۱۵ گروه اصلی به بخش‌های زیر اختصاص دارد:

- بخش «صنعت» ۲۱,۵۹ درصد سهم؛
- بخش «عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای» ۱۴,۸۴ درصد سهم؛
- بخش «کشاورزی، شکار و جنگلداری» ۱۳,۹۴ درصد سهم؛
- بخش «مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار» ۱۰,۳۸ درصد سهم؛
- بخش «تأمین آب، برق و گاز طبیعی» ۹,۰۷ درصد سهم؛

بررسی ارزش افزوده استان به قیمت ثابت طی دوره ۱۳۸۱-۱۳۹۱ نشان می‌دهد که بخش‌های «صنعت» و «عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای» به دلیل دارا بودن بیشترین سهم، تاثیر بالایی بر میزان رشد یا کاهش ارزش افزوده استان اعمال می‌نمایند.

۳-۳- ارزش افزوده بخش کشاورزی

شرایط آب و هوایی، ویژگی‌های خاک و موقعیت جغرافیایی منطقه، استان را به منطقه‌ای مناسب و مستعد برای کشاورزی تبدیل کرده است. در این سرزمین زیبا، محصولات مختلف باغی، زراعی، سبزی و صیفی و حبوبات به‌دست می‌آید که ضمن تامین مصرف داخلی به خارج از منطقه و کشور هم صادر می‌شود. این استان به دلیل وجود خاک متنوع و حاصل خیز و منابع طبیعی وسیع، یکی از مراکز عمده کشور در زمینه فعالیت‌های بخش کشاورزی به حساب می‌آید.

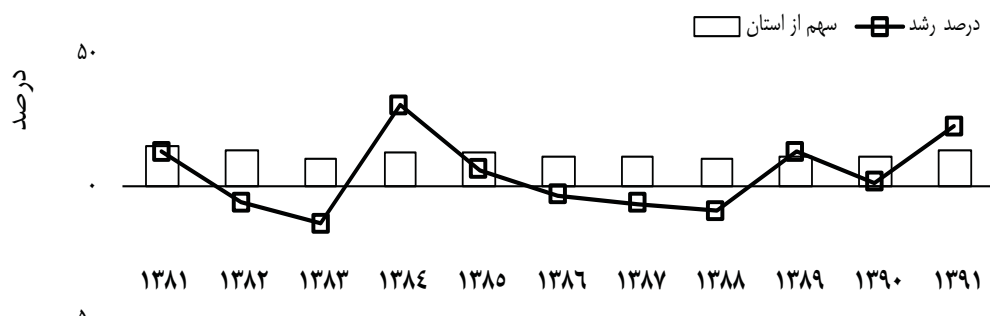
جدول ۶ ارزش افزوده بخش کشاورزی استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۱

سال	به قیمت جاری				به قیمت ثابت ۱۳۹۰			
	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کشور (درصد)	رتبه در کشور	درصد رشد	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کشور (درصد)	رتبه در کشور	درصد رشد
سال ۱۳۸۱	۵۷۰۹	۵,۳۸	۶	۲۹,۹۰	۲۱۷۳۰	۵,۵۴	۶	۱۲,۹۶
سال ۱۳۸۲	۶۱۹۲	۴,۸۱	۸	۸,۴۶	۲۰۴۵۰	۴,۹۷	۷	-۵,۸۹
سال ۱۳۸۳	۶۰۸۰	۴,۱۳	۱۰	-۱,۸	۱۷۶۱۳	۴,۳۲	۱۰	-۱۳,۸۸
سال ۱۳۸۴	۸۶۶۶	۵,۰۳	۷	۴۲,۵۳	۲۲۹۶۳	۵,۳۰	۷	۳۰,۳۸
سال ۱۳۸۵	۱۰۴۸۴	۴,۹۹	۸	۲۰,۹۷	۲۴۴۳۱	۵,۱۸	۸	۶,۳۹
سال ۱۳۸۶	۱۲۰۳۳	۴,۵۹	۸	۱۴,۷۷	۲۳۶۱۴	۴,۷۵	۸	-۳,۳۵
سال ۱۳۸۷	۱۳۸۶۱	۴,۷۹	۸	۱۵,۲۰	۲۲۱۲۱	۵,۰۶	۸	-۶,۳۲
سال ۱۳۸۸	۱۴۰۸۱	۴,۰۱	۹	۱,۵۹	۲۰۰۴۳	۴,۱۸	۹	-۹,۴۰
سال ۱۳۸۹	۱۸۲۵۸	۴,۴۵	۸	۲۹,۶۶	۲۲۶۴۸	۴,۵۴	۸	۱۳
سال ۱۳۹۰	۲۲۹۷۹	۴,۵۳	۷	۲۵,۸۶	۲۲۹۷۹	۴,۵۳	۷	۱,۴۶
سال ۱۳۹۱	۳۶۹۹۱	۴,۷۲	۶	۶۰,۹۷	۲۸۱۷۳	۴,۶۹	۶	۲۲,۶۰

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

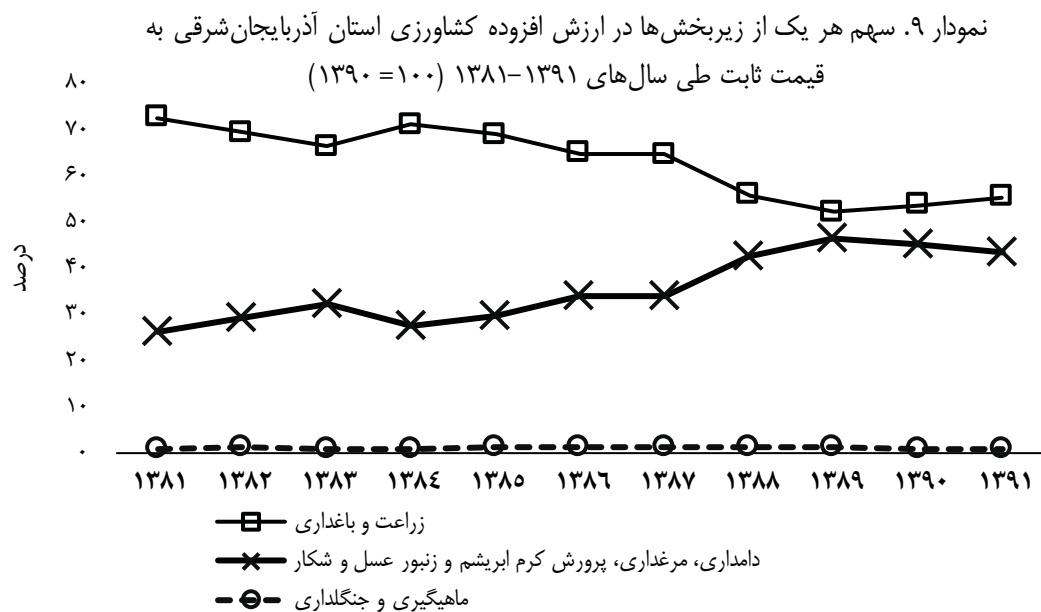
ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال قبل ۲۲٫۶ درصد رشد داشته است. رشد این بخش در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ به ترتیب ۱۳ و ۱٫۴۶ درصد بوده است.

نمودار ۸. مقایسه درصد رشد ارزش افزوده کشاورزی استان آذربایجان شرقی نسبت به سهم آن از کل ارزش افزوده استان طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ (۱۳۹۰ = ۱۰۰)

وضعیت ارزش افزوده بخش‌های کشاورزی استان طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ با توجه به سهم هر بخش از ارزش افزوده کشاورزی استان به شرح زیر می‌باشد:

- سهم بخش «زراعت و باغداری» از ۷۲٫۷۳ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۵۵٫۴۴ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است؛
- سهم بخش «دامداری، مرغداری، پرورش کرم ابریشم و زنبور عسل و شکار» از ۲۶٫۳۱ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۴۳٫۶۷ درصد در سال ۱۳۹۱ افزایش یافته است؛
- با توجه به سهم ۹۹ درصدی مجموع دو بخش فوق، سایر بخش‌های کشاورزی یعنی «جنگلداری» و «ماهیگیری» تاثیر چندانی در کاهش یا رشد ارزش افزوده کشاورزی استان ندارند.

جدول ۷. ارزش افزوده زیربخش‌های کشاورزی استان به قیمت ثابت طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ (۱۳۹۰=۱۰۰)

شرح	رقم (میلیارد ریال)		سهم از کل بخش کشاورزی (درصد)		متوسط رشد سالانه (درصد)
	سال ۱۳۸۱	سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۸۱	سال ۱۳۹۱	
زراعت و باغداری	۱۵۸۰۵	۱۵۶۲۰	۷۲,۷۳	۵۵,۴۴	-۰,۱۲
دامداری، مرغداری، پرورش کرم ابریشم و زنبور عسل و شکار	۵۷۱۷	۱۲۳۰۳	۲۶,۳۱	۴۳,۶۷	۷,۹۶
ماهگیری	۳۹	۱۵۰	۰,۱۸	۰,۵۳	۱۴,۴۹
جنگلداری	۱۶۹	۱۰۰	۰,۷۸	۰,۳۵	-۵,۱۵
کل بخش کشاورزی	۲۱۷۳۰	۲۸۱۷۳	۱۰۰	۱۰۰	۲,۶۳

مأخذ: محاسبات گزارش

عمده دلایل کاهش و پایین بودن سهم ارزش افزوده کشاورزی استان به شرح زیر می‌باشد:

- سرمازدگی محصولات کشاورزی، وقوع خشکسالی و کاهش نزولات جوی؛
- کم بودن قیمت محصولات دامی و بالا رفتن هزینه‌های تولید این محصولات؛
- افزایش قیمت نهاده‌ها و ماشین‌آلات کشاورزی و عدم تناسب آن با قیمت فروش محصولات تولیدی بخش فوق؛
- تغییر کاربری اراضی زراعی و باغی و افزایش حوزه استحفاظی شهرها، موجب خارج شدن اراضی مستعد از چرخه تولید شده و پیامد آن کاهش تولید در این بخش می‌باشد؛
- پراکندگی و کوچکی واحدهای بهره‌برداری کشاورزی که فعالیت و تولید در این بخش را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛
- پائین بودن راندمان آبیاری و سنتی بودن روش‌های استفاده از آب؛
- واردات بی‌رویه محصولات کشاورزی.

۳-۴- ارزش افزوده بخش صنعت و معدن

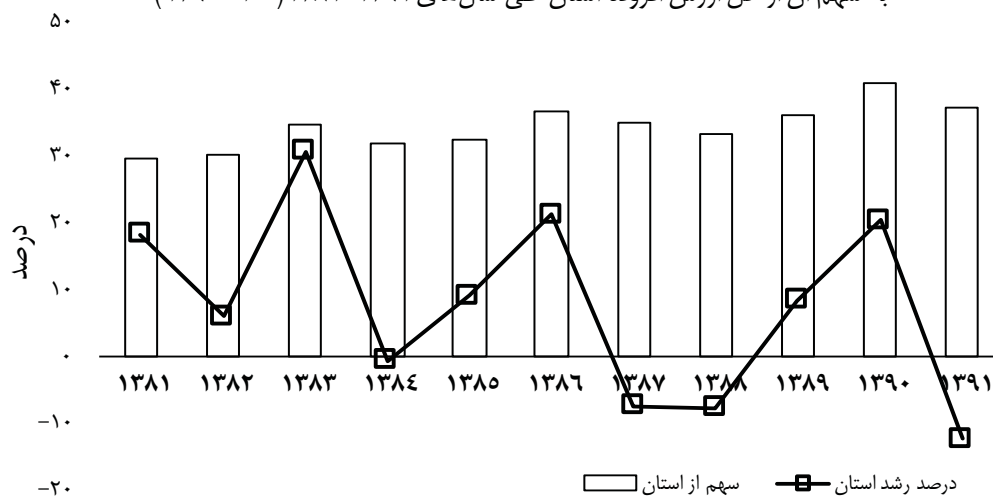
آذربایجان شرقی با تمرکز صنایع تولید ماشین آلات و تجهیزات در مرکز استان یکی از قطب‌های صنعتی کشور به شمار می‌رود. ارزش افزوده صنعت و معدن استان به قیمت ثابت در سال‌های ۱۳۹۱ نسبت به سال قبل از خود ۱۲,۳ درصد کاهش داشته است.

جدول ۸. ارزش افزوده بخش صنعت و معدن استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱

سال	به قیمت جاری				به قیمت ثابت ۱۳۹۰			
	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کشور	رتبه در کشور	درصد رشد	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کشور	رتبه در کشور	درصد رشد
سال ۱۳۸۱	۱۱۰۵۷	۳,۰۲	۷	۳۶,۰۹	۴۲۰۸۸	۳,۱۱	۷	۱۸,۳۴
سال ۱۳۸۲	۱۳۵۱۰	۲,۹۶	۷	۲۲,۱۸	۴۴۶۲۰	۳,۰۶	۷	۶,۰۱
سال ۱۳۸۳	۲۰۱۳۵	۳,۲۸	۶	۴۹,۰۳	۵۸۳۳۳	۳,۴۳	۶	۳۰,۷۱
سال ۱۳۸۴	۲۱۸۶۸	۲,۶۷	۷	۸,۶۱	۵۷۹۴۴	۲,۸۲	۶	-۰,۶۵
سال ۱۳۸۵	۲۷۱۴۶	۲,۷۳	۸	۲۴,۱۴	۶۳۲۵۹	۲,۸۳	۷	۹,۱۷
سال ۱۳۸۶	۳۹۰۸۹	۲,۹۷	۶	۴۳,۹۹	۷۶۷۱۰	۳,۰۸	۶	۲۱,۲۶
سال ۱۳۸۷	۴۴۵۱۰	۲,۹۶	۶	۱۳,۸۷	۷۱۰۳۴	۳,۱۲	۶	-۷,۴۰
سال ۱۳۸۸	۴۶۰۹۳	۳,۲۱	۷	۳,۵۶	۶۵۶۰۸	۳,۳۵	۷	-۷,۶۴
سال ۱۳۸۹	۵۷۳۸۳	۲,۹۷	۸	۲۴,۴۹	۷۱۱۷۹	۳,۰۳	۷	۸,۴۹
سال ۱۳۹۰	۸۵۷۳۵	۳,۱۷	۸	۴۹,۴۱	۸۵۷۳۵	۳,۱۷	۸	۲۰,۴۵
سال ۱۳۹۱	۹۸۷۳۴	۳,۵۸	۶	۱۵,۱۵	۷۵۱۸۹	۳,۵۶	۶	-۱۲,۳

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

نمودار ۱۰. مقایسه درصد رشد ارزش افزوده صنعت و معدن استان آذربایجان شرقی نسبت به سهم آن از کل ارزش افزوده استان طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ (۱۳۹۰=۱۰۰)

سهم هر یک از چهار گروه اصلی بخش صنعت و معدن از کل ارزش افزوده استان و درصد رشد آن‌ها در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال قبل به شرح زیر می‌باشد:

- ۱- صنعت ۲۱٫۵۹ درصد سهم (دارای ۶٫۵۳ درصد کاهش)
- ۲- تامین آب، برق و گاز طبیعی ۹٫۰۷ درصد سهم (دارای ۲۴٫۲۲ درصد کاهش)
- ۳- ساختمان ۵٫۵۳ درصد سهم (دارای ۱۴٫۵۳ درصد کاهش)
- ۴- معدن ۱٫۲۱ درصد سهم (دارای ۹٫۱۲ درصد رشد)

جدول ۹. ارزش افزوده زیربخش‌های صنعت و معدن استان به قیمت ثابت طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۱ (۱۰۰=۱۳۹۰)

شرح	رقم (میلیارد ریال)		سهم از کل بخش صنعت و معدن (درصد)		متوسط رشد سالانه (درصد)
	سال ۱۳۸۱	سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۸۱	سال ۱۳۹۱	
توزیع گاز طبیعی	۱۵۳۰	۱۳۷۹۱	۳,۶۴	۱۸,۳۴	۲۴,۵۹
ساخت کک، فراورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای	۱۰۶۹	۱۲۸۷۵	۲,۵۴	۱۷,۱۲	۲۸,۲۶
ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها	۵۴۰۲	۹۳۷۹	۱۲,۸۳	۱۲,۴۷	۵,۶۷
ساختمان‌های مسکونی	۲۵۷۳	۶۶۱۱	۶,۱۱	۸,۷۹	۹,۸۹
سایر ساختمان‌ها	۴۲۷۶	۴۴۹۹	۱۰,۱۶	۵,۹۸	۰,۵۱
برق	۱۵۵۱	۴۰۲۴	۳,۶۹	۵,۳۵	۱۰
ساخت فلزات اساسی	۶۸۸	۳۰۸۶	۱,۶۴	۴,۱۰	۱۶,۱۹
ساخت سایر محصولات کانی غیر فلزی	۲۸۸۶	۳۰۵۶	۶,۸۶	۴,۰۶	۰,۵۸
ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۵۷۶۸	۳۰۴۹	۱۳,۷۱	۴,۰۶	-۶,۱۸
ساخت مواد شیمیایی و محصولات شیمیایی	۴۰۵۹	۲۷۴۲	۹,۶۴	۳,۶۵	-۳,۸۵
سایر معادن	۲۸۴	۲۴۲۹	۰,۶۷	۳,۲۳	۲۳,۹۵
ساخت وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر	۱۰۱۳	۱۸۰۵	۲,۴۱	۲,۴۰	۵,۹۵
ساخت محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین‌آلات و تجهیزات	۱۴۷۲	۱۵۵۸	۳,۵۰	۲,۰۷	۰,۵۷
ساخت منسوجات	۴۱۰۲	۱۴۹۵	۹,۷۵	۱,۹۹	-۹,۶۰
ساخت مبلمان و مصنوعات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۸۹۸	۱۱۱۹	۲,۱۳	۱,۴۹	۲,۲۲
ساخت محصولات از لاستیک و پلاستیک	۴۱۸	۱۰۱۷	۰,۹۹	۱,۳۵	۹,۲۹
ساخت ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۱۲۵۶	۷۵۶	۲,۹۸	۱,۰۱	-۴,۹۵
دباغی و پرداخت چرم و سایر محصولات چرمی	۱۰۲۲	۴۸۴	۲,۴۳	۰,۶۴	-۷,۲
آب	۴۶۷	۴۱۶	۱,۱۱	۰,۵۵	-۱,۱۴

مأخذ: یافته‌های تحقیق

ادامه جدول ۹. ارزش افزوده زیربخش‌های صنعت و معدن استان به قیمت ثابت طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ (۱۳۹۰=۱۰۰)

شرح	رقم (میلیارد ریال)		سهم از کل بخش صنعت و معدن (درصد)		متوسط رشد سالانه (درصد)
	سال ۱۳۸۱	سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۸۱	سال ۱۳۹۱	
ساخت چوب و محصولات چوبی	۵۰۶	۲۷۶	۱,۲۰	۰,۳۷	-۵,۸۹
ساخت کاغذ و محصولات کاغذی	۱۲۵	۲۳۷	۰,۳۰	۰,۳۱	۶,۵۶
ساخت سایر تجهیزات حمل و نقل	۲۴۸	۱۳۲	۰,۵۹	۰,۱۸	-۶,۱۲
ساخت ابزار پزشکی، ابزار اپتیکی، ابزار دقیق و انواع ساعت	۷۷	۱۰۸	۰,۱۸	۰,۱۴	۳,۴۳
بازیافت	۷	۱۰۱	۰,۰۲	۰,۱۳	۳۰,۱۱
ساخت پوشاک، عمل آوری و رنگ کردن خز	۳۳۵	۷۶	۰,۷۹	۰,۱۰	-۱۳,۷۹
انتشار، چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده	۴۰	۶۲	۰,۰۹	۰,۰۸	۴,۵۲
ساخت رادیو و تلویزیون، دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی	۱۶	۴	۰,۰۴	۰,۰۱	-۱۲,۵۹
ساخت ماشین آلات دفتری، حسابداری و محاسباتی	۱	۱	۰,۰۰۱	۰,۰۰۲	۱۰,۸۵
ساخت محصولات از توتون و تنباکو	۰	۰	۰	۰	-
نفت خام و گاز طبیعی	۰	۰	۰	۰	-
کل بخش صنعت و معدن	۴۲۰۸۸	۷۵۱۸۹	۱۰۰	۱۰۰	۵,۹۷

مأخذ: یافته‌های تحقیق

تغییرات ایجاد شده در سهم برخی از زیر بخش‌های ارزش افزوده صنعت و معدن استان طی سال‌های

۱۳۸۱-۱۳۹۱ به شرح زیر می‌باشد:

- سهم بخش «توزیع گاز طبیعی» از ۲ تا ۸ درصد طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۱ به ۱۸,۳۴ درصد در سال ۱۳۹۱ افزایش یافته است.
- سهم بخش «ساخت کک، فرآورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای» در ایجاد ارزش افزوده صنعت و معدن استان از ۲ تا ۷ درصد طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۱، به ۱۷,۱۲ درصد در سال ۱۳۹۱ افزایش یافته است.

- سهم «ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها» با طی روندی نزولی و نوسانی به ۸,۷ درصد در سال ۱۳۹۰ کاهش و به ۱۲,۴۷ درصد در سال ۱۳۹۱ افزایش یافته است.
- سهم ارزش افزوده «ساختمان‌های مسکونی» با طی روندی صعودی به ۱۵,۶۱ درصد در سال ۱۳۸۷ رسیده سپس از سال ۱۳۸۸ روندی نزولی طی کرده و به ۸,۷۹ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است.
- مقایسه ارزش افزوده گروه‌های مختلف صنعت و معدن نشان می‌دهد که ظرفیت‌های بالقوه استان در ایجاد و افزایش ارزش افزوده استان نقش چندانی ندارد. این گروه‌ها عبارتند از:
 - ۱- دباغی و پرداخت چرم و سایر محصولات چرمی
 - ۲- ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها
 - ۳- ساخت منسوجات
 - ۴- معادن
 - ۵- صنعت مبلمان
- از مهمترین عوامل موثر بر کاهش ارزش افزوده این بخش می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:
 - متأثر شدن اقتصاد کشور از بحران اقتصاد جهانی و به تبع آن تاثیرگذاری آن بر اقتصاد استان از جمله بخش صنعت و معدن؛
 - محدودیت در عقد قراردادهای خرید ماشین‌آلات و تکنولوژی روز؛
 - واردات بی‌رویه و عدم حمایت از تولیدکنندگان داخلی؛
 - پائین بودن بهره‌وری در بخش تولید استان؛
 - مشکل تامین نقدینگی واحدهای تولیدی و صنعتی به علت طولانی بودن پروسه دریافت تسهیلات بانکی و همچنین پائین بودن مهلت بازپرداخت تسهیلات سرمایه در گردش؛
 - سیاست‌گذاری‌های نادرست در بازار ارز و گرفتن توان رقابت از تولیدکنندگان داخلی؛
 - گسترش روزافزون قاچاق کالا در کشور؛
 - عدم توجه به تحقیق و توسعه و ارتقاء سطح تکنولوژی؛
 - عدم ثبات شرایط اقتصادی و کاهش جذابیت سرمایه‌گذاری در بخش تولید.

۳-۵- ارزش افزوده بخش خدمات

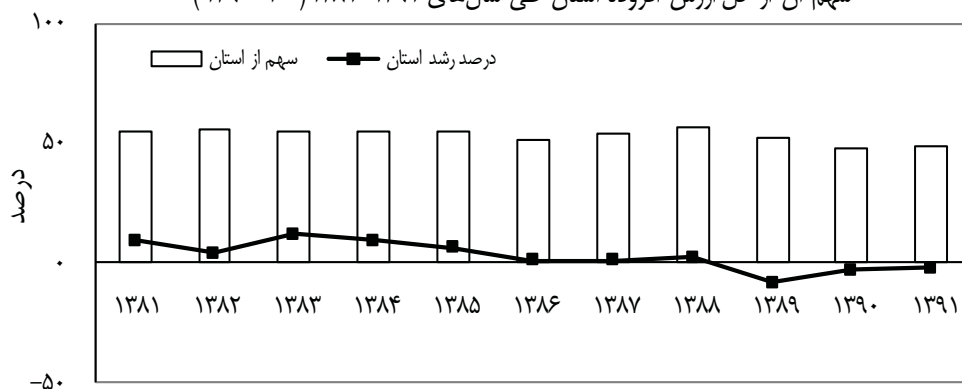
استان آذربایجان شرقی به سبب موقعیت خاص استراتژیک و داشتن قابلیت‌های فراوان، مرکزی مناسب و با اهمیت برای فعالیت‌های بازرگانی خارجی به‌شمار می‌رود. از بابت بازرگانی داخلی، شهر تبریز به دلیل دارا بودن امتیازات و برتری‌های ویژه در منطقه شمال غرب کشور، دارا بودن بازار وسیع (به عنوان تامین کننده اقلام مورد نیاز بازار در استان‌های اردبیل، زنجان، کردستان، آذربایجان غربی و خود استان) موقعیت ویژه جغرافیایی و مرکزیت سیاسی، اداری و اقتصادی، از مهم‌ترین مراکز فعالیت بازرگانی در استان و کشور به‌شمار می‌رود.

جدول ۱۰. ارزش افزوده بخش خدمات استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱

به قیمت ثابت ۱۳۹۰				به قیمت جاری				سال
درصد رشد	رتبه در کشور	سهم از کشور	مبلغ (میلیارد ریال)	درصد رشد	رتبه در کشور	سهم از کشور	مبلغ (میلیارد ریال)	
۹,۳۲	۶	۴,۴۴	۷۸۳۲۱	۲۵,۷۲	۶	۴,۳۱	۲۰۵۷۶	سال ۱۳۸۱
۴,۳۵	۶	۴,۲۷	۸۱۷۲۵	۲۰,۲۶	۶	۴,۱۳	۲۴۷۴۵	سال ۱۳۸۲
۱۲,۱۴	۶	۴,۲۱	۹۱۶۴۵	۲۷,۸۶	۶	۴,۰۳	۳۱۶۳۹	سال ۱۳۸۳
۹,۵۹	۵	۴,۱۹	۱۰۰۴۳۱	۱۹,۸۰	۶	۳,۹۷	۳۷۹۰۲	سال ۱۳۸۴
۶,۲۱	۶	۴,۰۳	۱۰۶۶۶۸	۲۰,۷۷	۷	۳,۸۸	۴۵۷۷۴	سال ۱۳۸۵
۰,۸۸	۷	۳,۸۷	۱۰۷۶۰۹	۱۹,۷۹	۷	۳,۷۴	۵۴۸۳۴	سال ۱۳۸۶
۰,۹۰	۷	۳,۸۹	۱۰۸۵۷۳	۲۴,۰۷	۷	۳,۶۸	۶۸۰۳۲	سال ۱۳۸۷
۲,۵۷	۷	۳,۹۳	۱۱۱۳۶۴	۱۵	۷	۳,۷۷	۷۸۲۳۹	سال ۱۳۸۸
-۸,۰۲	۷	۳,۴۴	۱۰۲۴۳۳	۵,۵۵	۷	۳,۳۷	۸۲۵۷۹	سال ۱۳۸۹
-۲,۶۸	۸	۳,۲۶	۹۹۶۸۸	۲۰,۷۲	۸	۳,۲۶	۹۹۶۸۸	سال ۱۳۹۰
-۱,۹۸	۸	۳,۳۹	۹۷۷۱۵	۲۸,۷۰	۷	۳,۴۱	۱۲۸۲۹۹	سال ۱۳۹۱

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

نمودار ۱۱- مقایسه درصد رشد ارزش افزوده بخش خدمات استان آذربایجان شرقی نسبت به سهم آن از کل ارزش افزوده استان طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ (۱۳۹۰=۱۰۰)

رشد ارزش افزوده بخش خدمات استان به قیمت ثابت طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ روندی نوسانی و نزولی داشته است. میزان ارزش افزوده این بخش از سال ۱۳۸۹ کاهش یافته است، بطوریکه در سال‌های ۱۳۸۹، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ به ترتیب ۸,۰۲، ۲,۶۸ و ۱,۹۸ درصد نسبت به سال قبل کاهش نشان می‌دهد.

سهم هر یک از گروه‌های اصلی بخش خدمات از کل ارزش افزوده استان و درصد رشد آن‌ها در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال قبل به شرح زیر می‌باشد:

۱- عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها دارای ۱۴,۸۴ درصد سهم (۴,۹ درصد کاهش)

۲- مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار دارای ۱۰,۳۸ درصد سهم (۲۹,۹۸ درصد رشد)

۳- حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات دارای ۶,۷۷ درصد سهم (۷,۷ درصد رشد)

۴- اداره امور عمومی، و خدمات شهری دارای ۵,۰۴ درصد سهم (۱۹,۶۱ درصد کاهش)

۵- آموزش دارای ۴,۱۵ درصد سهم (۱۲,۴۶ درصد کاهش)

۶- بهداشت و مددکاری اجتماعی دارای ۳,۱۹ درصد سهم (۲۵,۹۳ درصد کاهش)

۷- واسطه‌گری‌های مالی دارای ۱,۸۳ درصد سهم (۱,۰۴ درصد کاهش)

۸- سایر خدمات عمومی، اجتماعی شخصی و خانگی دارای ۱,۵ درصد سهم (۱۱,۱۵ درصد کاهش)

۹- هتل و رستوران ۰,۸۸ درصد سهم (دارای ۶,۲۵ درصد رشد)

۳-۶- تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی به قیمت جاری

تولید ناخالص داخلی بانفت استان (به قیمت جاری) در سال ۱۳۹۱ مبلغ ۲۶۷,۰۸۴ میلیارد ریال (۳,۶۲ درصد کشوری و دارای رتبه ششم) می باشد.

تولید ناخالص داخلی بدون نفت استان (به قیمت جاری) در سال ۱۳۹۱ مبلغ ۲۴۹,۹۸۸ میلیارد ریال (۳,۸۷ درصد کشوری و دارای رتبه هفتم) می باشد.

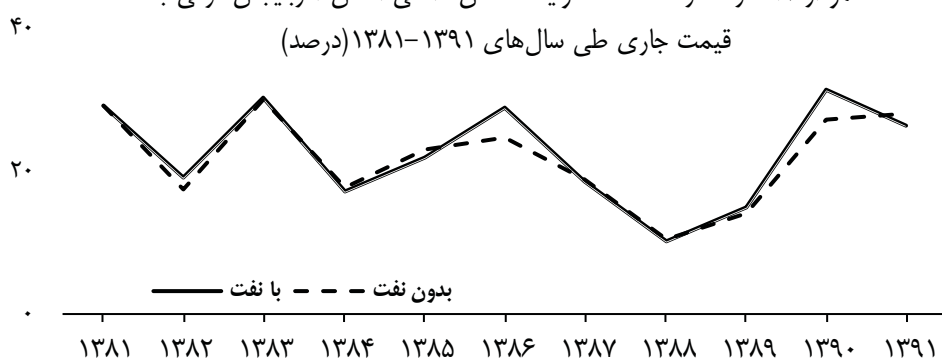
جدول ۱۱. تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی طی سال های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ به قیمت جاری

سال	مبلغ تولید ناخالص داخلی (میلیارد ریال)		سهم تولید ناخالص داخلی استان از کل کشور (درصد)		رتبه تولید ناخالص داخلی استان در کل کشور		درصد رشد تولید ناخالص داخلی استان نسبت به سال قبل (درصد)	
	بانفت	بدون نفت	بانفت	بدون نفت	بانفت	بدون نفت	بانفت	بدون نفت
۱۳۸۱	۳۷۵۳۹	۳۷۲۳۶	۳,۹۳	۴,۷۸	۶	۶	۲۹,۳۲	۲۹,۱۵
۱۳۸۲	۴۴۶۶۵	۴۳۷۲۰	۳,۷۶	۴,۵۳	۶	۶	۱۸,۹۸	۱۷,۴۱
۱۳۸۳	۵۸۲۳۹	۵۶۸۰۱	۳,۷۵	۴,۶۱	۷	۶	۳۰,۳۹	۲۹,۹۲
۱۳۸۴	۶۸۲۵۸	۶۶۸۳۸	۳,۵۲	۴,۴۵	۷	۶	۱۷,۲۰	۱۷,۶۷
۱۳۸۵	۸۳۲۴۸	۸۲۲۸۴	۳,۴۹	۴,۴۳	۷	۶	۲۱,۹۶	۲۳,۱۱
۱۳۸۶	۱۰۷۳۱۲	۱۰۲۵۹۰	۳,۴۹	۴,۳۳	۶	۶	۲۸,۹۱	۲۴,۶۸
۱۳۸۷	۱۲۷۱۲۲	۱۲۱۸۰۰	۳,۴۸	۴,۱۵	۷	۷	۱۸,۴۶	۱۸,۷۲
۱۳۸۸	۱۳۹۸۷۴	۱۳۴۵۲۹	۳,۵۹	۴,۰۸	۷	۷	۱۰,۰۳	۱۰,۴۵
۱۳۸۹	۱۶۰۷۹۴	۱۵۳۵۰۲	۳,۳۱	۳,۸۳	۷	۷	۱۴,۹۶	۱۴,۱۰
۱۳۹۰	۲۱۱۲۸۶	۱۹۵۳۵۴	۳,۳۳	۳,۸۱	۶	۷	۳۱,۴۰	۲۷,۲۷
۱۳۹۱	۲۶۷۰۸۴	۲۴۹۹۸۸	۳,۶۲	۳,۸۷	۶	۷	۲۶,۴۱	۲۷,۹۷

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

با وجود اینکه میزان تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی (به قیمت جاری) طی سال های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ به صورت سالانه رشد و افزایش یافته است، ولی سهم استان از کل کشور طی سال های مزبور کاهش یافته است.

نمودار ۱۲. درصد رشد سالانه تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی به
قیمت جاری طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ (درصد)

جدول ۱۲. تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ به قیمت جاری

ردیف	استان	مبلغ تولید ناخالص داخلی (میلیارد ریال)		سهم استان از کل کشور (درصد)		رتبه استان در کل کشور		درصد رشد نسبت به سال قبل (درصد)	
		با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت
۱	آذربایجان شرقی	۲۶۷۰۸۴	۲۴۹۹۸۸	۳٫۶۲	۳٫۸۷	۶	۷	۲۶٫۴۱	۲۷٫۹۷
۲	آذربایجان غربی	۱۵۶۷۹۳	۱۵۶۷۴۱	۲٫۱۳	۲٫۴۲	۱۴	۱۲	۲۰٫۵۵	۲۰٫۵۵
۳	اردبیل	۷۷۴۶۰	۷۷۴۳۲	۱٫۰۵	۱٫۲۰	۲۴	۲۳	۳۰٫۴۰	۳۰٫۴۱
۴	اصفهان	۵۱۴۹۷۳	۴۵۰۸۸۳	۶٫۹۹	۶٫۹۷	۳	۲	۲۰٫۷۷	۲۲٫۹۵
۵	البرز	۱۹۳۲۷۶	۱۹۳۰۶۹	۲٫۶۲	۲٫۹۹	۱۰	۱۰	۱۷٫۴۳	۱۷٫۴۴
۶	ایلام	۵۴۹۴۹	۲۹۷۰۴	۰٫۷۵	۰٫۴۶	۲۸	۳۱	-۱۶٫۶۳	۱۵٫۹۰
۷	بوشهر	۲۶۴۱۷۱	۲۳۳۷۰۷	۳٫۵۸	۳٫۶۱	۷	۸	۲۵٫۰۸	۳۸٫۷۸
۸	تهران	۱۸۰۸۲۰۷	۱۷۶۷۱۶۰	۲۴٫۵۳	۲۷٫۳۳	۱	۱	۲۳٫۲۴	۲۳٫۵۵
۹	چهارمحال و بختیاری	۵۴۴۵۱	۵۴۳۸۶	۰٫۷۴	۰٫۸۴	۲۹	۲۷	۲۵٫۷۸	۲۵٫۸۰
۱۰	خراسان جنوبی	۳۹۲۳۶	۳۹۲۳۳	۰٫۵۳	۰٫۶۱	۳۱	۲۹	۳۱٫۲۲	۳۱٫۲۳
۱۱	خراسان رضوی	۴۰۲۴۰۳	۴۰۱۶۰۹	۵٫۴۶	۶٫۲۱	۴	۳	۱۹٫۱۹	۱۹٫۱۳
۱۲	خراسان شمالی	۴۴۲۰۴	۴۴۲۰۳	۰٫۶۰	۰٫۶۸	۳۰	۲۸	۲۲٫۵۵	۲۲٫۵۶

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

ادامه جدول ۱۲. تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ به قیمت جاری

ردیف	استان	مبلغ تولید ناخالص داخلی (میلیارد ریال)		سهم استان از کل کشور (درصد)		رتبه استان در کل کشور		درصد رشد نسبت به سال قبل (درصد)	
		بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت
۱۳	خوزستان	۷۶۵۴۵۳	۳۸۹۴۸۳	۱۰,۳۸	۶,۰۲	۲	۴	-۸,۵۹	۳۲,۶۷
۱۴	زنجان	۶۹۱۴۸	۶۸۸۴۲	۰,۹۴	۱,۰۶	۲۶	۲۵	۲۷,۸۶	۲۷,۹۳
۱۵	سمنان	۶۷۴۰۱	۶۶۹۱۵	۰,۹۱	۱,۰۴	۲۷	۲۶	۱۷,۴۰	۱۷,۴۹
۱۶	سیستان و بلوچستان	۱۰۰۹۸۵	۱۰۰۹۸۵	۱,۳۷	۱,۵۶	۲۰	۱۹	۲۹,۴۵	۲۹,۴۵
۱۷	فارس	۳۵۱۱۷۰	۳۳۹۲۲۳	۴,۷۶	۵,۲۵	۵	۵	۲۸,۱۵	۲۹,۸۳
۱۸	قزوین	۱۱۰۸۱۸	۱۱۰۵۹۶	۱,۵۰	۱,۷۱	۱۸	۱۸	۲۷,۹۳	۲۷,۹۶
۱۹	قم	۷۸۳۸۹	۷۸۰۷۷	۱,۰۶	۱,۲۱	۲۳	۲۲	۳۰,۵۶	۳۰,۶۶
۲۰	کردستان	۷۵۹۲۵	۷۵۹۱۷	۱,۰۳	۱,۱۷	۲۵	۲۴	۱۸,۷۱	۱۸,۷۱
۲۱	کرمان	۲۲۸۸۹۲	۲۲۷۱۴۷	۳,۱۰	۳,۵۱	۹	۹	۳۷,۱۶	۳۷,۵۰
۲۲	کرمانشاه	۱۳۳۳۹۴	۱۲۹۴۲۵	۱,۸۱	۲	۱۶	۱۶	۲۳,۳۸	۲۳,۸۱
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۰۹۳۰۱	۳۴۴۵۵	۱,۴۸	۰,۵۳	۱۹	۳۰	-۲۴,۳۵	۲۶,۴۰
۲۴	گلستان	۹۰۰۴۶	۸۹۹۴۶	۱,۲۲	۱,۳۹	۲۲	۲۱	۲۴,۶۱	۲۴,۶۲
۲۵	گیلان	۱۶۱۰۸۴	۱۶۱۰۱۸	۲,۱۹	۲,۴۹	۱۳	۱۱	۲۴,۱۹	۲۴,۱۹
۲۶	لرستان	۹۲۹۹۲	۹۲۵۱۸	۱,۲۶	۱,۴۳	۲۱	۲۰	۲۹,۶۰	۲۹,۷۰
۲۷	مازندران	۲۵۸۰۸۹	۲۵۷۸۱۵	۳,۵۰	۳,۹۹	۸	۶	۲۴,۷۶	۲۴,۷۷
۲۸	مرکزی	۱۶۴۵۳۱	۱۳۸۸۳۰	۲,۲۳	۲,۱۵	۱۲	۱۵	۲۹,۶۸	۳۳,۹۲
۲۹	هرمزگان	۱۸۱۰۱۴	۱۴۰۹۲۷	۲,۴۶	۲,۱۸	۱۱	۱۴	۳۴,۰۹	۴۱,۳۹
۳۰	همدان	۱۱۱۳۴۷	۱۱۱۳۰۴	۱,۵۱	۱,۷۲	۱۷	۱۷	۲۲,۴۴	۲۲,۴۴
۳۱	یزد	۱۵۲۷۳۰	۱۵۲۶۳۹	۲,۰۷	۲,۳۶	۱۵	۱۳	۳۹,۱۴	۳۹,۱۵
	کل کشور	۷۳۷۲۱۸۲	۶۴۶۵۲۱۴	-	-	-	-	۱۶,۳۱	۲۶,۲۲

۳-۷- تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی (به قیمت ثابت ۱۳۹۰)

تولید ناخالص داخلی بانفت استان (به قیمت ثابت) در سال ۱۳۹۱ مبلغ ۲۰۳,۴۱۵ میلیارد ریال (۳,۶ درصد کشوری و دارای رتبه ششم) می‌باشد.

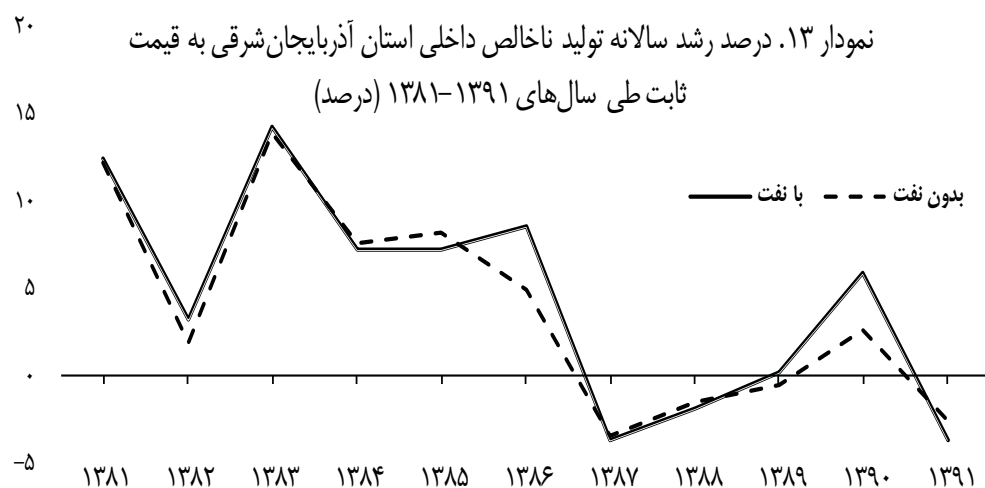
تولید ناخالص داخلی بدون نفت استان (به قیمت ثابت) در سال ۱۳۹۱ مبلغ ۱۹۰,۳۹۴ میلیارد ریال (۳,۸۴ درصد کشوری و دارای رتبه هفتم) می‌باشد.

جدول ۱۳. تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ به قیمت ثابت (۱۳۹۰=۱۰۰)

سال	مبلغ تولید ناخالص داخلی (میلیارد ریال)		سهم تولید ناخالص داخلی استان از کل کشور (درصد)		رتبه تولید ناخالص داخلی استان در کل کشور		درصد رشد تولید ناخالص داخلی استان نسبت به سال قبل (درصد)	
	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت
۱۳۸۱	۱۴۲۸۸۸	۱۴۱۷۳۵	۴,۰۵	۴,۹۳	۶	۶	۱۲,۴۵	۱۲,۳۰
۱۳۸۲	۱۴۷۵۱۱	۱۴۴۳۹۰	۳,۸۸	۴,۶۸	۶	۶	۳,۲۴	۱,۸۷
۱۳۸۳	۱۶۸۶۹۴	۱۶۴۵۲۹	۳,۹۱	۴,۸۲	۶	۶	۱۴,۳۶	۱۳,۹۵
۱۳۸۴	۱۸۰۸۶۴	۱۷۷۱۰۲	۳,۷۱	۴,۷۰	۷	۵	۷,۲۱	۷,۶۴
۱۳۸۵	۱۹۳۹۹۵	۱۹۱۷۴۷	۳,۶۳	۴,۶۰	۶	۶	۷,۲۶	۸,۲۷
۱۳۸۶	۲۱۰۵۹۵	۲۰۱۳۲۹	۳,۶۱	۴,۴۸	۶	۶	۸,۵۶	۵
۱۳۸۷	۲۰۲۸۷۶	۱۹۴۳۸۲	۳,۶۷	۴,۳۸	۶	۷	-۳,۶۷	-۳,۴۵
۱۳۸۸	۱۹۹۰۹۴	۱۹۱۴۸۶	۳,۷۴	۴,۲۵	۶	۷	-۱,۸۶	-۱,۴۹
۱۳۸۹	۱۹۹۴۵۲	۱۹۰۴۰۶	۳,۳۸	۳,۹۱	۷	۷	۰,۱۸	-۰,۵۶
۱۳۹۰	۲۱۱۲۸۶	۱۹۵۳۵۴	۳,۳۳	۳,۸۱	۶	۷	۵,۹۳	۲,۶۰
۱۳۹۱	۲۰۳۴۱۵	۱۹۰۳۹۴	۳,۶۰	۳,۸۴	۶	۷	-۳,۷۳	-۲,۵۴

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

درصد رشد تولید ناخالص داخلی استان (به قیمت جاری) از سال ۱۳۸۷ کم‌تر از نرخ تورم می‌باشد بنابراین از سال مزبور میزان تولید ناخالص داخلی استان (به قیمت ثابت) کاهش یافته است. همچنین طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ با کاهش سهم استان از کل کشور مواجه بوده‌ایم.

جدول ۱۴. تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ (به قیمت ثابت ۱۳۹۰)

ردیف	استان	مبلغ تولید ناخالص داخلی (میلیارد ریال)		سهم استان از کل کشور (درصد)		رتبه استان در کل کشور		درصد رشد نسبت به سال قبل (درصد)	
		با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت
۱	آذربایجان شرقی	۲۰۳۴۱۵	۱۹۰۳۹۴	۳٫۶	۳٫۸۴	۶	۷	-۳٫۷۳	-۲٫۵۴
۲	آذربایجان غربی	۱۱۸۴۲۴	۱۱۸۳۸۵	۲٫۱۰	۲٫۳۹	۱۴	۱۲	-۸٫۹۵	-۸٫۹۵
۳	اردبیل	۵۷۹۳۶	۵۷۹۱۴	۱٫۰۳	۱٫۱۷	۲۴	۲۳	-۲٫۴۶	-۲٫۴۶
۴	اصفهان	۳۹۰۷۲۳	۳۴۲۰۹۷	۶٫۹۲	۶٫۹۱	۳	۲	-۸٫۳۷	-۶٫۷۲
۵	البرز	۱۵۲۴۲۶	۱۵۲۲۶۳	۲٫۷	۳٫۰۷	۱۰	۱۰	-۷٫۳۹	-۷٫۳۸
۶	ایلام	۴۰۸۸۵	۲۲۱۰۱	۰٫۷۲	۰٫۴۵	۲۹	۳۱	-۳۷٫۹۷	-۱۳٫۷۷
۷	بوشهر	۱۹۸۰۲۹	۱۷۵۱۹۳	۳٫۵۱	۳٫۵۴	۷	۸	-۶٫۲۴	۴٫۰۴
۸	تهران	۱۴۲۹۴۱۳	۱۳۹۶۹۶۴	۲۵٫۳۰	۲۸٫۲۰	۱	۱	-۲٫۵۸	-۲٫۳۳
۹	چهارمحال و بختیاری	۴۱۳۴۵	۴۱۲۹۶	۰٫۷۳	۰٫۸۳	۲۸	۲۷	-۴٫۴۹	-۴٫۴۸
۱۰	خراسان جنوبی	۲۹۵۴۶	۲۹۵۴۳	۰٫۵۲	۰٫۶۰	۳۱	۲۹	-۱٫۱۹	-۱٫۱۸
۱۱	خراسان رضوی	۳۰۲۵۵۸	۳۰۱۹۶۱	۵٫۳۶	۶٫۱۰	۴	۳	-۱۰٫۳۸	-۱۰٫۴۳
۱۲	خراسان شمالی	۳۲۷۶۸	۳۲۷۶۷	۰٫۵۸	۰٫۶۶	۳۰	۲۸	-۹٫۱۵	-۹٫۱۵

ادامه جدول ۱۴. تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ (به قیمت ثابت ۱۳۹۰)

ردیف	استان	مبلغ تولید ناخالص داخلی (میلیارد ریال)		سهم استان از کل کشور (درصد)		رتبه استان در کل کشور		درصد رشد نسبت به سال قبل (درصد)	
		بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت
۱۳	خوزستان	۲۹۲۸۴۵	۵۷۵۵۲۹	۱۰,۱۹	۵,۹۱	۲	۴	-۳۱,۲۷	-۰,۲۵
۱۴	زنجان	۵۱۷۲۲	۵۱۹۵۲	۰,۹۲	۱,۰۴	۲۶	۲۵	-۳,۹۳	-۳,۸۸
۱۵	سمنان	۵۰۵۴۰	۵۰۹۰۷	۰,۹۰	۱,۰۲	۲۷	۲۶	-۱۱,۳۳	-۱۱,۲۶
۱۶	سیستان و بلوچستان	۷۵۷۰۱	۷۵۷۰۱	۱,۳۴	۱,۵۳	۲۰	۱۹	-۲,۹۶	-۲,۹۶
۱۷	فارس	۲۵۶۷۹۳	۲۶۵۸۳۷	۴,۷۱	۵,۱۸	۵	۵	-۲,۹۹	-۱,۷۲
۱۸	قزوین	۸۲۳۵۰	۸۲۵۱۵	۱,۴۶	۱,۶۶	۱۹	۱۸	-۴,۷۵	-۴,۷۲
۱۹	قم	۵۹۱۰۴	۵۹۳۴۱	۱,۰۵	۱,۱۹	۲۳	۲۲	-۱,۱۶	-۱,۰۹
۲۰	کردستان	۵۶۷۸۲	۵۶۷۸۷	۱,۰۱	۱,۱۵	۲۵	۲۴	-۱۱,۲۱	-۱۱,۲۱
۲۱	کرمان	۱۷۱۳۰۲	۱۷۲۶۱۹	۳,۰۶	۳,۴۶	۹	۹	۳,۴۴	۳,۶۹
۲۲	کرمانشاه	۹۷۸۲۷	۱۰۰۸۲۷	۱,۷۸	۱,۹۷	۱۶	۱۶	-۶,۷۴	-۶,۴۲
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۲۶۲۸۱	۸۳۳۷۲	۱,۴۸	۰,۵۳	۱۷	۳۰	-۴۲,۲۹	-۳,۵۹
۲۴	گلستان	۶۷۷۸۲	۶۷۸۵۷	۱,۲۰	۱,۳۷	۲۲	۲۱	-۶,۰۹	-۶,۰۹
۲۵	گیلان	۱۲۳۳۸۶	۱۲۳۴۳۶	۲,۱۹	۲,۴۹	۱۲	۱۱	-۴,۸۴	-۴,۸۳
۲۶	لرستان	۷۰۹۴۹	۷۱۳۱۳	۱,۲۶	۱,۴۳	۲۱	۲۰	-۰,۶۱	-۰,۵۴
۲۷	مازندران	۱۹۵۶۱۱	۱۹۵۸۱۸	۳,۴۷	۳,۹۵	۸	۶	-۵,۳۴	-۵,۳۳
۲۸	مرکزی	۱۰۳۴۵۰	۱۲۲۶۰۱	۲,۱۷	۲,۰۹	۱۳	۱۵	-۳,۳۷	-۰,۲۱
۲۹	هرمزگان	۱۰۷۹۹۰	۱۳۸۷۰۸	۲,۴۶	۲,۱۸	۱۱	۱۴	۲,۷۵	۸,۳۴
۳۰	همدان	۸۲۶۹۳	۸۲۷۲۵	۱,۴۶	۱,۶۷	۱۸	۱۷	-۹,۰۴	-۹,۰۳
۳۱	یزد	۱۱۳۳۳۴	۱۱۳۳۰۱	۲,۰۱	۲,۲۹	۱۵	۱۳	۳,۲۲	۳,۲۳
	کل کشور	۴۹۵۴۱۸۷	۵۶۴۹۱۸۲	۱۰۰	۱۰۰	-	-	-۱۰,۸۸	-۳,۲۸

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

۳-۸- سرانه تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی (به قیمت جاری)

در سال ۱۳۹۱ سرانه تولید ناخالص داخلی (به قیمت جاری) با نفت استان مبلغ ۷۱ میلیون ریال و بدون نفت مبلغ ۶۷ میلیون ریال بوده است.

مقدار این شاخص برای استان آذربایجان شرقی همواره کمتر از رقم کشوری بوده است. بطوریکه در سال ۱۳۹۱ استان در جایگاه ۱۶ و ۱۵ کشوری سرانه تولید ناخالص داخلی بانفت و بدون نفت (به قیمت جاری) قرار داشته است.

جدول ۱۵. سرانه تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ به قیمت جاری

سال	مبلغ سرانه تولید ناخالص داخلی کشور (میلیون ریال)		مبلغ سرانه تولید ناخالص داخلی استان (میلیون ریال)		رتبه سرانه تولید ناخالص داخلی استان در کل کشور		درصد رشد سرانه تولید ناخالص داخلی استان نسبت به سال قبل (درصد)	
	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت
۱۳۸۱	۱۴	۱۲	۱۱	۱۱	۱۳	۱۲	۲۸,۲۱	۲۸,۳۸
۱۳۸۲	۱۸	۱۴	۱۳	۱۲	۱۳	۱۲	۱۶,۵۴	۱۸,۰۹
۱۳۸۳	۲۳	۱۸	۱۶	۱۶	۱۳	۱۱	۲۸,۹۳	۲۹,۴۰
۱۳۸۴	۲۸	۲۲	۱۹	۱۹	۱۳	۱۲	۱۶,۷۵	۱۶,۳۹
۱۳۸۵	۳۴	۲۶	۲۳	۲۳	۱۴	۱۲	۲۲,۰۵	۲۰,۹۱
۱۳۸۶	۴۳	۳۳	۳۰	۲۸	۱۴	۱۲	۲۳,۹۷	۲۸,۱۷
۱۳۸۷	۵۰	۴۰	۳۵	۳۳	۱۳	۱۲	۱۸,۰۲	۱۷,۷۶
۱۳۸۸	۵۳	۴۵	۳۸	۳۷	۱۳	۱۲	۹,۷۸	۹,۳۶
۱۳۸۹	۶۵	۵۴	۴۴	۴۲	۱۵	۱۶	۱۳,۳۸	۱۴,۲۳
۱۳۹۰	۸۴	۶۸	۵۷	۵۲	۱۶	۱۷	۲۶,۱۳	۳۰,۲۲
۱۳۹۱	۹۷	۸۵	۷۱	۶۷	۱۶	۱۵	۲۷,۰۳	۲۵,۴۹

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

جدول ۱۶. سرانه تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ به قیمت جاری

ردیف	استان	مبلغ سرانه تولید ناخالص داخلی (میلیون ریال)		رتبه استان در کل کشور		درصد رشد نسبت به سال قبل (درصد)	
		با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت
۱	آذربایجان شرقی	۷۱	۶۷	۱۶	۱۵	۲۵,۴۹	۲۷,۰۳
۲	آذربایجان غربی	۵۰	۵۰	۲۹	۲۹	۱۹,۰۳	۱۹,۰۳
۳	اردبیل	۶۲	۶۲	۲۳	۲۱	۲۹,۴۲	۲۹,۴۳
۴	اصفهان	۱۰۵	۹۲	۹	۶	۱۹,۷۲	۲۱,۸۸
۵	البرز	۷۹	۷۹	۱۳	۱۱	۱۵,۳۳	۱۵,۳۴
۶	ایلام	۹۸	۵۳	۱۰	۲۴	-۱۷,۴۳	۱۴,۷۹
۷	بوشهر	۲۵۰	۲۲۲	۱	۱	۲۲,۴۶	۳۵,۸۸
۸	تهران	۱۴۷	۱۴۴	۵	۳	۲۱,۹۹	۲۲,۲۹
۹	چهارمحال و بختیاری	۶۰	۶۰	۲۴	۲۲	۲۴,۵۷	۲۴,۵۸
۱۰	خراسان جنوبی	۵۳	۵۳	۲۵	۲۳	۱۷,۳۳	۱۷,۳۳
۱۱	خراسان رضوی	۶۶	۶۶	۲۰	۱۸	۱۷,۴۷	۱۷,۴۲
۱۲	خراسان شمالی	۵۰	۵۰	۲۸	۲۸	۲۱,۱۲	۲۱,۱۲
۱۳	خوزستان	۱۶۷	۸۵	۲	۹	-۹,۸۵	۳۰,۸۴
۱۴	زنجان	۶۷	۶۷	۱۸	۱۴	۲۶,۵۸	۲۶,۶۵
۱۵	سمنان	۱۰۵	۱۰۴	۸	۴	۱۵,۶۱	۱۵,۷۰
۱۶	سیستان و بلوچستان	۳۹	۳۹	۳۱	۳۱	۲۶,۳۷	۲۶,۳۷
۱۷	فارس	۷۶	۷۳	۱۵	۱۳	۲۶,۸۹	۲۸,۵۶
۱۸	قزوین	۹۱	۹۱	۱۱	۷	۲۶,۶۲	۲۶,۶۵
۱۹	قم	۶۷	۶۷	۱۹	۱۶	۲۸,۳۰	۲۸,۴۰
۲۰	کردستان	۵۰	۵۰	۲۷	۲۷	۱۷,۹۰	۱۷,۹۰

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

ادامه جدول ۱۶. سرانه تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ به قیمت جاری

ردیف	استان	مبلغ سرانه تولید ناخالص داخلی (میلیون ریال)		رتبه استان در کل کشور		درصد رشد نسبت به سال قبل (درصد)	
		با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت
۲۱	کرمان	۷۷	۷۶	۱۴	۱۲	۳۵,۱۸	۳۵,۵۱
۲۲	کرمانشاه	۶۸	۶۶	۱۷	۱۷	۲۲,۸۲	۲۳,۲۶
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۶۳	۵۲	۳	۲۶	-۲۵,۵۲	۲۴,۴۴
۲۴	گلستان	۵۰	۵۰	۳۰	۳۰	۲۲,۴۸	۲۲,۴۹
۲۵	گیلان	۶۵	۶۵	۲۱	۱۹	۲۳,۴۳	۲۳,۴۴
۲۶	لرستان	۵۳	۵۲	۲۶	۲۵	۲۸,۴۵	۲۸,۵۴
۲۷	مازندران	۸۳	۸۳	۱۲	۱۰	۲۳,۷۱	۲۳,۷۲
۲۸	مرکزی	۱۱۵	۹۷	۶	۵	۲۸,۴۱	۳۲,۶۰
۲۹	هرمزگان	۱۱۲	۸۸	۷	۸	۳۱,۴۴	۳۸,۵۹
۳۰	همدان	۶۳	۶۳	۲۲	۲۰	۲۱,۷۶	۲۱,۷۷
۳۱	یزد	۱۴۹	۱۴۹	۴	۲	۴۵,۸۴	۴۵,۸۶
	کل کشور	۹۷	۸۵	-	-	۱۴,۹۵	۲۴,۷۴

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

۳-۹- سرانه تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی (به قیمت ثابت ۱۳۹۰)

در سال ۱۳۹۱ سرانه تولید ناخالص داخلی (به قیمت ثابت) با نفت استان مبلغ ۵۴ میلیون ریال و بدون نفت مبلغ ۵۱ میلیون ریال بوده است. مقدار این شاخص از سال ۱۳۸۷ روندی نوسانی و نزولی آغاز کرده است به طوریکه در سال ۱۳۹۱ سرانه بانفت ۴,۴۳ درصد و سرانه بدون نفت ۳,۲۵ درصد نسبت به سال قبل کاهش داشته است.

مقدار این شاخص برای استان آذربایجان شرقی همواره کمتر از رقم کشوری بوده است. بطوریکه در سال ۱۳۹۱ استان در جایگاه ۱۶ و ۱۴ کشوری سرانه تولید ناخالص داخلی بانفت و بدون نفت (به قیمت ثابت) قرار داشته است.

جدول ۱۷. سرانه تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی طی سال های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ به قیمت ثابت (۱۳۹۰=۱۰۰)

سال	مبلغ سرانه تولید ناخالص داخلی کشور (میلیون ریال)		مبلغ سرانه تولید ناخالص داخلی استان (میلیون ریال)		رتبه سرانه تولید ناخالص داخلی استان در کل کشور		درصد رشد سرانه تولید ناخالص داخلی استان نسبت به سال قبل (درصد)	
	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت
۱۳۸۱	۵۳	۴۳	۴۱	۴۱	۱۳	۱۲	۱۱,۴۹	۱۱,۶۳
۱۳۸۲	۵۶	۴۶	۴۲	۴۱	۱۴	۱۳	۲,۴۷	۱,۱۱
۱۳۸۳	۶۳	۵۰	۴۸	۴۶	۱۴	۱۲	۱۳,۴۹	۱۳,۰۸
۱۳۸۴	۷۰	۵۴	۵۱	۵۰	۱۳	۱۱	۶,۳۸	۶,۸۰
۱۳۸۵	۷۶	۵۹	۵۴	۵۳	۱۴	۱۲	۶,۳۴	۷,۳۴
۱۳۸۶	۸۱	۶۳	۵۸	۵۶	۱۴	۱۲	۷,۹۴	۴,۴۰
۱۳۸۷	۷۶	۶۱	۵۶	۵۳	۱۳	۱۱	-۴,۲۳	-۴,۰۲
۱۳۸۸	۷۲	۶۱	۵۴	۵۲	۱۳	۱۱	-۲,۴۶	-۲,۰۹
۱۳۸۹	۷۹	۶۵	۵۴	۵۲	۱۴	۱۶	-۰,۴۵	-۱,۱۹
۱۳۹۰	۸۴	۶۸	۵۷	۵۲	۱۶	۱۷	۴,۹۸	۱,۶۸
۱۳۹۱	۷۴	۶۵	۵۴	۵۱	۱۶	۱۴	-۴,۴۳	-۳,۲۵

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

جدول ۱۸. سرانه تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ به قیمت ثابت (۱۳۹۰=۱۰۰)

ردیف	استان	مبلغ سرانه تولید ناخالص داخلی (میلیون ریال)		رتبه استان در کل کشور		درصد رشد نسبت به سال قبل (درصد)	
		با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت
۱	آذربایجان شرقی	۵۴	۵۱	۱۶	۱۴	-۴,۴۳	-۳,۲۵
۲	آذربایجان غربی	۳۸	۳۸	۲۷	۲۷	-۱۰,۱۰	-۱۰,۱۰
۳	اردبیل	۴۶	۴۶	۲۳	۲۱	-۳,۲۰	-۳,۲۰
۴	اصفهان	۷۹	۷۰	۹	۶	-۹,۱۶	-۷,۵۲
۵	البرز	۶۲	۶۲	۱۳	۱۱	-۹,۰۵	-۹,۰۴
۶	ایلام	۷۳	۳۹	۱۰	۲۶	-۳۸,۵۷	-۱۴,۵۹
۷	بوشهر	۱۸۸	۱۶۶	۱	۱	-۸,۲۰	۱,۸۶
۸	تهران	۱۱۶	۱۱۴	۴	۲	-۳,۵۶	-۳,۳۳
۹	چهار محال و بختیاری	۴۶	۴۶	۲۴	۲۲	-۵,۴۲	-۵,۴۰
۱۰	خراسان جنوبی	۴۰	۴۰	۲۶	۲۴	-۱۱,۶۵	-۱۱,۶۵
۱۱	خراسان رضوی	۵۰	۵۰	۲۰	۱۸	-۱۱,۶۸	-۱۱,۷۲
۱۲	خراسان شمالی	۳۷	۳۷	۳۰	۳۰	-۱۰,۲۱	-۱۰,۲۱
۱۳	خوزستان	۱۲۵	۶۴	۲	۹	-۳۲,۲۲	-۱,۶۲
۱۴	زنجان	۵۱	۵۰	۱۸	۱۶	-۴,۸۹	-۴,۸۵
۱۵	سمنان	۷۹	۷۹	۸	۴	-۱۲,۶۸	-۱۲,۶۱
۱۶	سیستان و بلوچستان	۲۹	۲۹	۳۱	۳۱	-۵,۲۷	-۵,۲۷
۱۷	فارس	۵۷	۵۵	۱۵	۱۳	-۳,۹۴	-۲,۶۸
۱۸	قزوین	۶۸	۶۸	۱۱	۷	-۵,۷۲	-۵,۷۰
۱۹	قم	۵۱	۵۰	۱۹	۱۵	-۲,۸۸	-۲,۸۰
۲۰	کردستان	۳۸	۳۸	۲۸	۲۸	-۱۱,۸۲	-۱۱,۸۲

ادامه جدول ۱۸. سرانه تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ به قیمت ثابت (۱۳۹۰=۱۰۰)

ردیف	استان	مبلغ سرانه تولید ناخالص داخلی (میلیون ریال)		رتبه استان در کل کشور		درصد رشد نسبت به سال قبل (درصد)	
		با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت
۲۱	کرمان	۵۸	۵۷	۱۴	۱۲	۱,۹۵	۲,۲۰
۲۲	کرمانشاه	۵۲	۵۰	۱۷	۱۷	-۷,۱۶	-۶,۸۴
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۲۵	۳۹	۳	۲۵	-۴۳,۱۹	-۵,۰۸
۲۴	گلستان	۳۸	۳۷	۲۹	۲۹	-۷,۷۰	-۷,۶۹
۲۵	گیلان	۴۹	۴۹	۲۱	۱۹	-۵,۴۱	-۵,۴۱
۲۶	لرستان	۴۰	۴۰	۲۵	۲۳	-۱,۵۰	-۱,۴۳
۲۷	مازندران	۶۳	۶۳	۱۲	۱۰	-۶,۱۴	-۶,۱۳
۲۸	مرکزی	۸۶	۷۲	۷	۵	-۴,۳۲	-۱,۱۹
۲۹	هرمزگان	۸۶	۶۷	۶	۸	۰,۷۲	۶,۲۰
۳۰	همدان	۴۷	۴۷	۲۲	۲۰	-۹,۵۴	-۹,۵۴
۳۱	یزد	۱۱۱	۱۱۰	۵	۳	۸,۱۹	۸,۲۱
	کل کشور	۷۴	۶۵	-	-	-۱۱,۹۲	-۴,۴۱

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

۴. وضعیت اشتغال استان در بخش‌های عمده اقتصادی (کشاورزی، صنعت، خدمات)

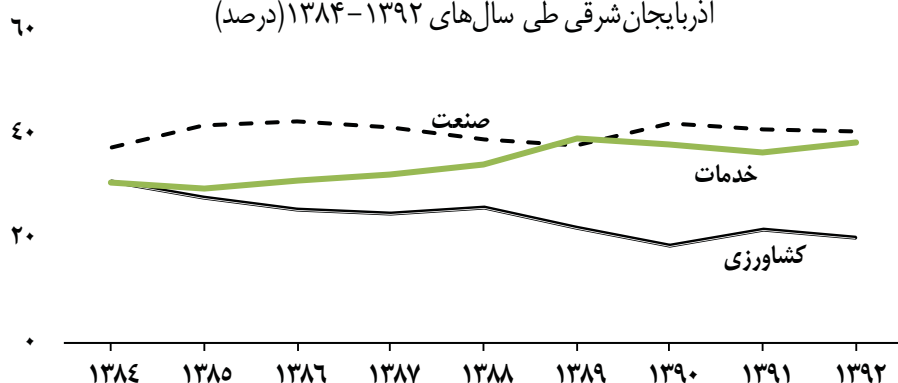
جدول ۱۹. سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات) در اشتغال کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۸۴ (درصد)

سال	سال	سال	سال	سال	سال	سال	سال	سال	شرح	
۹۲	۹۱	۹۰	۸۹	۸۸	۸۷	۸۶	۸۵	۸۴		
۱۸,۳	۱۹,۴	۱۸,۶	۱۹,۲	۲۰,۹	۲۱,۲	۲۲,۸	۲۳,۲	۲۴,۷	کشاورزی	سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی در اشتغال کشور
۳۴,۳	۳۳,۴	۳۳,۴	۳۲,۲	۳۱,۸	۳۲,۲	۳۲	۳۱,۷	۳۰,۳	صنعت	
۴۷,۴	۴۷,۲	۴۸	۴۸,۶	۴۷,۴	۴۶,۵	۴۵,۱	۴۵,۱	۴۴,۹	خدمات	
۲۰,۵	۲۱,۸	۱۹	۲۲,۳	۲۶,۱	۲۵,۲	۲۵,۸	۲۸,۱	۳۱,۱	کشاورزی	سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی در اشتغال استان
۴۰,۸	۴۱,۴	۴۲,۶	۳۸,۲	۳۹,۵	۴۱,۵	۴۲,۹	۴۲	۳۷,۹	صنعت	
۳۸,۷	۳۶,۷	۳۸,۴	۳۹,۵	۳۴,۴	۳۲,۴	۳۱,۳	۲۹,۹	۳۱	خدمات	

مأخذ: مرکز آمار ایران

براساس نتایج آمارگیری از نیروی کار در سال ۱۳۹۲، ۲۰,۵ درصد از شاغلین استان در بخش کشاورزی، ۴۰,۸ درصد در بخش صنعت و ۳۸,۷ درصد در بخش خدمات مشغول به فعالیت بوده‌اند. طی سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۸۴ بیشترین میزان اشتغال کشور به بخش خدمات و در استان آذربایجان شرقی (به غیر از سال ۱۳۸۹) به بخش صنعت اختصاص داشته است. کمترین سهم فعالیت اقتصادی کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۸۴ به بخش کشاورزی اختصاص دارد.

نمودار ۱۴. سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی در اشتغال استان
آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲ (درصد)

سهم بخش خدمات در اشتغال استان از سال ۱۳۸۶ تا سال ۱۳۸۹ روند صعودی طی نموده است، ولی از سال ۱۳۹۰ روندی نوسانی آغاز نموده و به ۳۸,۷ درصد در سال ۱۳۹۲ رسیده است. سهم بخش صنعت در اشتغال استان طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲ روندی نوسانی داشته است. در سال ۱۳۹۲ درصد اشتغال استان در بخش صنعت با روندی کاهشی به ۴۰,۸ درصد رسیده است. سهم بخش کشاورزی در اشتغال استان در سال ۱۳۹۲ به ۲۰,۵ درصد کاهش یافته است. سهم اشتغال در بخش کشاورزی استان طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲ با روندی نزولی و افتی مداوم کاهش یافته و بخشی از نیروی کار خود را به بخش صنعت و خدمات واگذار کرده است.

جدول ۲۰. توزیع نسبی شاغلان در بخش‌های عمده فعالیت برحسب استان در سال ۱۳۹۲ (درصد)

ردیف	استان	کشاورزی	صنعت	خدمات
۱	آذربایجان شرقی	۲۰,۵	۴۰,۸	۳۸,۷
۲	آذربایجان غربی	۳۰,۹	۲۶,۳	۴۲,۸
۳	اردبیل	۳۲,۱	۲۵,۵	۴۲,۴
۴	اصفهان	۹,۶	۴۴,۷	۴۵,۷
۵	البرز	۳,۴	۴۳,۴	۵۳,۲
۶	ایلام	۲۶,۲	۲۸,۱	۴۵,۷
۷	بوشهر	۱۵,۸	۲۵,۳	۵۸,۹
۸	تهران	۱,۵	۳۷,۴	۶۱,۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۱۶,۱	۴۳,۴	۴۰,۵
۱۰	خراسان جنوبی	۳۵,۳	۲۶,۵	۳۸,۲
۱۱	خراسان رضوی	۲۴,۹	۳۴	۴۱,۱
۱۲	خراسان شمالی	۳۵,۹	۲۹	۳۵,۱
۱۳	خوزستان	۱۸,۱	۳۰,۷	۵۱,۲
۱۴	زنجان	۳۱,۶	۳۲,۵	۳۵,۹
۱۵	سمنان	۱۵	۳۴,۶	۴۹,۷
۱۶	سیستان و بلوچستان	۲۲,۶	۳۱,۱	۴۶,۳
۱۷	فارس	۱۹,۸	۳۲,۱	۴۸,۲
۱۸	قزوین	۲۱	۳۶,۸	۴۲,۱
۱۹	قم	۴,۲	۴۳,۲	۵۲,۵
۲۰	کردستان	۲۷,۴	۲۶,۱	۴۶,۴

مأخذ: مرکز آمار ایران

ادامه جدول ۲۰. توزیع نسبی شاغلان در بخش های عمده فعالیت برحسب استان در سال ۱۳۹۲

ردیف	استان	کشاورزی	صنعت	خدمات
۲۱	کرمان	۳۵,۷	۲۸,۱	۳۶,۲
۲۲	کرمانشاه	۲۲,۴	۲۵,۴	۵۲,۲
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۸,۲	۳۶,۵	۴۵,۳
۲۴	گلستان	۳۰,۵	۳۱,۳	۳۸,۲
۲۵	گیلان	۲۶,۲	۲۵,۸	۴۷,۴
۲۶	لرستان	۲۹,۲	۲۹,۲	۴۱,۶
۲۷	مازندران	۱۹,۹	۳۲,۷	۴۷,۵
۲۸	مرکزی	۲۰,۵	۴۱,۶	۳۷,۸
۲۹	هرمزگان	۱۸,۷	۲۸,۷	۵۲,۵
۳۰	همدان	۲۵,۸	۳۴,۳	۳۹,۸
۳۱	یزد	۸,۸	۴۶,۸	۴۴,۴
	کل کشور	۱۸,۳	۳۴,۳	۴۷,۴

مأخذ: مرکز آمار ایران

برخی از عوامل موثر بر کاهش نیروی کار بخش کشاورزی عبارتند از:

- مهاجرت روستائینان به شهرها و کاهش جمعیت روستائین؛
- کاهش حمایت های موثر از بخش کشاورزی از جمله تعیین قیمت خرید تضمینی نامناسب برای محصولات نیازمند به قیمت تضمینی جهت تثبیت و رشد تولید آنها؛
- عدم توجه به مکانیزاسیون و افزایش بازدهی بخش کشاورزی برای ایجاد ارزش افزوده بالا و به صرفه نمودن فعالیت های کشاورزی؛
- کمبود امکانات رفاهی و معیشتی در روستاها و سایر زیرساخت های لازم از جمله راه مناسب و امثال آن.

۵- وضعیت بیکاری استان آذربایجان شرقی^۳۵-۱- نرخ بیکاری استان^۴

نیروی کار همانند سایر مسائل اقتصادی، دارای دو بخش عرضه و تقاضا است. بخش عرضه متاثر از تحولات جمعیتی و بخش تقاضا متاثر از میزان فعالیت و رشد بخش‌های مختلف اقتصادی است. با توجه به اینکه اشتغال تابعی از سرمایه‌گذاری و تولید است بنابراین نیازمند یک برنامه‌ریزی بلندمدت و قابل اجرا می‌باشد. باید توجه نمود که داشتن برنامه‌ای مشخص برای مهار جمعیت و نیز ایجاد انواع تسهیلات جهت سرمایه‌گذاری برای حل مشکل اشتغال کافی نیست، بلکه چگونگی بهره‌گیری از سرمایه‌گذاری و افزایش بهره‌وری نیروی کار عمده‌ترین مسئله‌ای است که باید مورد توجه قرار بگیرد.

نرخ بیکاری استان آذربایجان شرقی با طی روندی افزایشی از پنج درصد در سال ۱۳۸۲ به ۹٫۶ درصد در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته است. نرخ بیکاری استان در سال ۱۳۹۲ نسبت به نرخ بیکاری ۱۲٫۴ درصدی سال ۱۳۹۱ حدود ۲٫۸ درصد کاهش یافته است.

عوامل فراوانی در اشتغال و افزایش نرخ بیکاری موثر هستند که از عمده‌ترین آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: ساختار اقتصادی کشور، ساختار جمعیتی و نرخ رشد زیاد جمعیت، مهاجرت روستاییان به شهرها و در نتیجه افزایش نسبت شهرنشینی و کاهش جمعیت روستائین، تورم و میزان سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی.

۳- برخی از مطالب این بخش از مقالات زیر اقتباس شده است:

- آزادسازی اقتصادی و تورم: یک تحلیل بین کشوری، فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی، احد جعفری صمیمی - محمود محمودزاده - لیلا شادابی، تابستان ۱۳۸۸
- بررسی تأثیر ساختارهای جمعیتی در روند اشتغال و بیکاری استان ایلام و مقایسه آن با سطح کشوری، فصلنامه جمعیت شماره ۱۷۵، اسحاق قیصریان
- اثرسریز سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اشتغال ماهر و غیرماهر بخش خدمات ایران، مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۵۶، اکبر کمپجانی، صالح قویدل

۱۰۰ * (جمعیت فعال (شاغل و بیکار) / جمعیت بیکار) = نرخ بیکاری

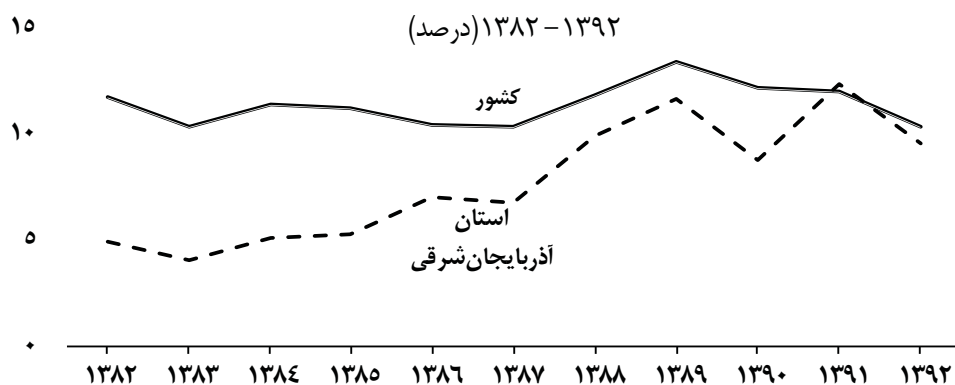
۴- نرخ بیکاری عبارت است از:

جدول ۲۱. نرخ بیکاری کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۹۲ (درصد)

سال	کشور	استان آذربایجان شرقی	رتبه استان در کشور
سال ۱۳۸۲	۱۱٫۸	۵	۲۸
سال ۱۳۸۳	۱۰٫۴	۴٫۱	۲۸
سال ۱۳۸۴	۱۱٫۵	۵٫۲	۳۰
سال ۱۳۸۵	۱۱٫۳	۵٫۳	۳۰
سال ۱۳۸۶	۱۰٫۵	۷٫۱	۳۰
سال ۱۳۸۷	۱۰٫۴	۶٫۸	۲۹
سال ۱۳۸۸	۱۱٫۹	۱۰	۲۲
سال ۱۳۸۹	۱۳٫۵	۱۱٫۷	۱۸
سال ۱۳۹۰	۱۲٫۳	۸٫۸	۲۷
سال ۱۳۹۱	۱۲٫۱	۱۲٫۴	۱۱
سال ۱۳۹۲	۱۰٫۴	۹٫۶	۱۹

مأخذ: مرکز آمار ایران

نمودار ۱۵. مقایسه نرخ بیکاری کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۹۲ (درصد)

برخی از عوامل موثر بر افزایش نرخ بیکاری عبارتند از:

- چگونگی فرصت‌های شغلی ایجاد شده برای نیروی کار؛

- افزایش جمعیت فعال و مستعد کار به دلیل تغییر در ساختارهای سنی جمعیت:

برای پیشگیری از مشکلات مربوط به اشتغال و بیکاری باید متناسب با رشد جمعیت برنامه‌ریزی نمود. ساختار سنی جمعیت از موارد مهم و قابل توجه برای مطالعه وضعیت اشتغال و بیکاری در جامعه می‌باشد. جمعیت فعال، غیرفعال، شاغل و بیکار در اثر تغییر ساختارهای سنی دستخوش تغییرات می‌شوند. تغییر ساختار سنی جمعیت از طریق تغییر در جمعیت فعال (تولیدکننده) و جمعیت غیرفعال (مصرف‌کننده) تاثیر مهمی بر وضعیت اشتغال و بیکاری دارد؛

- سرمایه‌گذاری خارجی:

از نظر مبانی نظری و براساس تابع تقاضای نیروی کار رشد مبادلات مالی و جریان سرمایه بین کشورها بر اشتغال و بازار کار تاثیر می‌گذارد. ورود سرمایه و در نتیجه سرمایه‌گذاری جدید منجر به رشد تولید و افزایش تقاضا برای نیروی کار می‌شود و خروج سرمایه، سرمایه‌گذاری و تقاضا برای نیروی کار را کاهش می‌دهد.

- تورم:

طبق نظریه تورم فشار هزینه‌کینز، در اثر افزایش هزینه‌های تولید، قیمت‌ها افزایش پیدا می‌کند بنابراین از میزان تولید کاسته شده و اشتغال کم می‌شود. این نوع تورم به عنوان تورم رکودی شناخته می‌شود که در این نوع تورم اگر طی سیاست‌های پولی و مالی، تقاضا افزایش پیدا کند قیمت‌ها بیشتر افزایش می‌یابند و درخواست دستمزد بیشتری پدید می‌آید. همچنین تورم ناشی از قیمت مواد اولیه نیز مانند تورم ناشی از دستمزد، به تورم رکودی منجر شده و باعث کاهش اشتغال می‌شود، چرا که در کنار افزایش قیمت‌ها، تولید کاهش پیدا می‌کند و موجب کاهش اشتغال می‌شود.

جدول ۲۲. وضعیت نرخ بیکاری کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان (درصد)

ردیف	استان	نرخ بیکاری	رتبه در کل کشور
۱	آذربایجان شرقی	۹,۶	۱۹
۲	آذربایجان غربی	۹,۳	۲۰
۳	اردبیل	۱۲,۳	۱۰
۴	اصفهان	۱۰,۹	۱۳
۵	البرز	۱۰,۷	۱۴
۶	ایلام	۱۳,۸	۴
۷	بوشهر	۹	۲۱
۸	تهران	۹,۹	۱۷
۹	چهارمحال و بختیاری	۱۰,۷	۱۴
۱۰	خراسان جنوبی	۸	۲۳
۱۱	خراسان رضوی	۷,۹	۲۴
۱۲	خراسان شمالی	۱۲,۴	۹
۱۳	خوزستان	۱۳,۱	۸
۱۴	زنجان	۹,۹	۱۷
۱۵	سمنان	۷,۴	۲۷
۱۶	سیستان و بلوچستان	۱۱,۴	۱۱
۱۷	فارس	۱۳,۳	۷
۱۸	قزوین	۱۰,۳	۱۶
۱۹	قم	۷,۷	۲۵
۲۰	کردستان	۱۳,۶	۵

مأخذ: مرکز آمار ایران

ادامه جدول ۲۲. وضعیت نرخ بیکاری کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان (درصد)

ردیف	استان	نرخ بیکاری	رتبه در کل کشور
۲۱	کرمان	۶,۱	۳۰
۲۲	کرمانشاه	۱۴,۶	۳
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۶,۵	۲
۲۴	گلستان	۵,۸	۳۱
۲۵	گیلان	۱۳,۶	۵
۲۶	لرستان	۱۷,۱	۱
۲۷	مازندران	۱۱	۱۲
۲۸	مرکزی	۸,۶	۲۲
۲۹	هرمزگان	۷,۴	۲۷
۳۰	همدان	۷,۷	۲۵
۳۱	یزد	۶,۵	۲۹
	کل کشور	۱۰,۴	-

مأخذ: مرکز آمار ایران

۵-۲- نرخ مشارکت اقتصادی^۵

طی سال‌های ۹۲-۸۲ نرخ مشارکت اقتصادی استان آذربایجان شرقی همواره بیشتر از میزان کشوری می‌باشد. در سال ۱۳۹۲ نرخ مشارکت اقتصادی استان ۴۱,۱ درصد بوده است.

جدول ۲۳. نرخ مشارکت اقتصادی کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۸۲ (درصد)

سال	کشور	استان آذربایجان شرقی	رتبه استان در کشور
سال ۱۳۸۲	۳۸,۱	۴۴,۳	۱
سال ۱۳۸۳	۳۸,۲	۴۳,۹	۲
سال ۱۳۸۴	۴۱	۴۸	۱
سال ۱۳۸۵	۴۰,۴	۴۸,۶	۱
سال ۱۳۸۶	۳۹,۸	۴۵,۷	۱
سال ۱۳۸۷	۳۸	۴۲,۹	۳
سال ۱۳۸۸	۳۸,۹	۴۵,۵	۲
سال ۱۳۸۹	۳۸,۳	۴۳,۵	۳
سال ۱۳۹۰	۳۶,۹	۳۹,۸	۵
سال ۱۳۹۱	۳۷,۴	۴۰,۴	۴
سال ۱۳۹۲	۳۷,۶	۴۱,۱	۳

مأخذ: مرکز آمار ایران

مقایسه نرخ مشارکت استان با رقم سایر استان‌ها نشان می‌دهد از سال ۱۳۸۶ نرخ مشارکت استان روندی کاهشی نسبت به سایر استان‌ها داشته است به‌طوری‌که از رتبه اول کشوری طی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۸۴ به رتبه پنجم، چهارم و سوم کشوری طی سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۹۰ تنزل پیدا کرده است.

جدول ۲۴. وضعیت نرخ مشارکت اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان (درصد)

ردیف	استان	نرخ مشارکت اقتصادی	رتبه در کل کشور
۱	آذربایجان شرقی	۴۱,۱	۳
۲	آذربایجان غربی	۴۱,۳	۲
۳	اردبیل	۴۲,۶	۱
۴	اصفهان	۳۸,۷	۱۲
۵	البرز	۳۷,۴	۱۶
۶	ایلام	۳۵,۴	۲۵
۷	بوشهر	۳۷	۱۹
۸	تهران	۳۶,۶	۲۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۳۵,۷	۲۴
۱۰	خراسان جنوبی	۳۹,۵	۸
۱۱	خراسان رضوی	۳۹,۶	۷
۱۲	خراسان شمالی	۴۰,۶	۴
۱۳	خوزستان	۳۵,۹	۲۳
۱۴	زنجان	۳۹	۱۰
۱۵	سمنان	۳۸,۴	۱۴
۱۶	سیستان و بلوچستان	۲۸,۵	۳۱
۱۷	فارس	۳۷,۶	۱۵
۱۸	قزوین	۴۰,۶	۴
۱۹	قم	۳۴,۹	۲۷
۲۰	کردستان	۳۹	۱۰

مأخذ: مرکز آمار ایران

ادامه جدول ۲۴. وضعیت نرخ مشارکت اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان (درصد)

ردیف	استان	نرخ مشارکت اقتصادی	رتبه در کل کشور
۲۱	کرمان	۳۵,۳	۲۶
۲۲	کرمانشاه	۳۷	۱۹
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۳۰,۷	۳۰
۲۴	گلستان	۳۸,۶	۱۳
۲۵	گیلان	۴۰,۳	۶
۲۶	لرستان	۳۴,۱	۲۸
۲۷	مازندران	۳۹,۲	۹
۲۸	مرکزی	۳۷,۲	۱۷
۲۹	هرمزگان	۳۳,۸	۲۹
۳۰	همدان	۳۷,۱	۱۸
۳۱	یزد	۳۶,۶	۲۱
	کل کشور	۳۷,۶	-

مأخذ: مرکز آمار ایران

۶. نرخ تورم

در سال ۱۳۹۲ نرخ تورم استان آذربایجان شرقی ۳۴,۷ درصد اعلام شده است که با نرخ تورم کشور برابری می‌کند و در بین سایر استان‌ها در رتبه ۲۴ کشوری قرار دارد.

جدول ۲۵. نرخ تورم و شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۹۲ (۱۳۹۰=۱۰۰)

استان آذربایجان شرقی			کشور		شرح
رتبه نرخ تورم استان در کل کشور	درصد تغییر سالانه (نرخ تورم)	شاخص کل	درصد تغییر سالانه (نرخ تورم)	شاخص کل	
۲۰	۱۵,۳	۳۰,۳	۱۵,۶	۳۱,۳	سال ۱۳۸۲
۲۵	۱۴	۳۴,۵	۱۵,۲	۳۶,۱	سال ۱۳۸۳
۲۸	۹,۳	۳۷,۷	۱۰,۴	۳۹,۸	سال ۱۳۸۴
۶	۱۴,۱	۴۲,۹	۱۱,۹	۴۴,۶	سال ۱۳۸۵
۱۴	۱۸,۷	۵۰,۹۶	۱۸,۴	۵۲,۷	سال ۱۳۸۶
۲۲	۲۳	۶۲,۷	۲۵,۴	۶۶,۱	سال ۱۳۸۷
۷	۱۲,۱	۷۰,۳	۱۰,۸	۷۳,۲	سال ۱۳۸۸
۶	۱۴,۷	۸۰,۶	۱۲,۴	۸۲,۳	سال ۱۳۸۹
۶	۲۴,۱	۱۰۰	۲۱,۵	۱۰۰	سال ۱۳۹۰
۲۵	۳۱,۳	۱۳۱,۳	۳۰,۵	۱۳۰,۵	سال ۱۳۹۱
۲۴	۳۴,۷	۱۷۶,۹	۳۴,۷	۱۷۵,۹	سال ۱۳۹۲

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

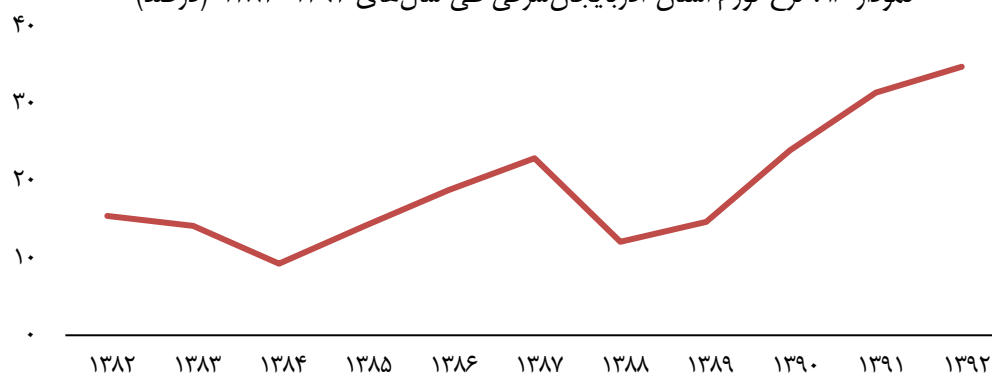
جدول ۲۶. مقایسه شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی گروه‌های اصلی
در مناطق شهری کشور و استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲ (۱۰۰=۱۳۹۰)

استان آذربایجان شرقی			کشور			شرح
رتبه نرخ تورم هر گروه	نرخ تورم هر گروه در سال ۹۲	شاخص کل هر گروه	رتبه نرخ تورم هر گروه	نرخ تورم هر گروه در سال ۹۲	شاخص کل هر گروه	
۶	۳۹,۵	۲۰,۲	۵	۴۱,۷	۲۰,۴,۹	۱- خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها
۴	۴۵,۶	۲۵۹,۶	۴	۴۶,۶	۲۶۷,۶	۲- دخانیات
۱	۵۴	۲۲۵,۱	۳	۴۸,۵	۲۱۹,۴	۳- پوشاک و کفش
۱۰	۱۸,۳	۱۳۱,۶	۱۰	۲۰,۱	۱۳۵,۷	۴- مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
۳	۵۰,۳	۲۲۳,۳	۱	۵۲,۹	۲۳۰,۷	۵- اثاث و لوازم و خدمات مورد استفاده در خانه
۸	۳۶,۲	۱۶۸,۴	۷	۳۸,۴	۱۷۲,۶	۶- بهداشت و درمان
۹	۳۳,۸	۱۷۵,۹	۹	۳۴,۳	۱۷۳,۹	۷- حمل و نقل
۱۲	۶,۶	۱۱۳,۴	۱۲	۷,۲	۱۱۵,۲	۸- ارتباطات
۷	۳۷,۱	۱۹۶,۵	۸	۳۵,۱	۱۹۰,۴	۹- تفریح و امور فرهنگی
۱۱	۱۳,۵	۱۲۸,۷	۱۱	۱۲,۶	۱۲۸,۵	۱۰- تحصیل
۵	۴۲,۹	۱۹۶,۴	۶	۳۹,۲	۱۹۳,۲	۱۱- رستوران و هتل
۲	۵۰,۸	۲۱۵,۵	۲	۵۰,۶	۲۲۰,۸	۱۲- کالا و خدمات متفرقه
-	۳۴,۷	۱۷۶,۹	-	۳۴,۷	۱۷۵,۹	شاخص کل

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

بیشترین میزان افزایش شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی سال ۱۳۹۲ نسبت به سال قبل در بین گروه‌های اصلی در استان آذربایجان شرقی با ۵۴ درصد رشد به گروه «پوشاک و کفش» و کمترین میزان افزایش با ۶,۶ درصد رشد به گروه «ارتباطات» اختصاص داشته است.
پس از گروه «پوشاک و کفش» بیشترین میزان نرخ تورم با ۵۰,۸، ۵۰,۳، ۴۵,۶ و ۴۲,۹ درصد به ترتیب به گروه‌های «کالا و خدمات متفرقه»، «اثاث و لوازم و خدمات مورد استفاده در خانه»، «دخانیات» و «رستوران و هتل» اختصاص دارد.

نمودار ۱۶. نرخ تورم استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۹۲ (درصد)

مهمترین عوامل موثر بر تورم در اقتصاد کشور عبارتند از: حجم مخارج دولت، تامین کسری بودجه دولت از طریق استقراض از بانک مرکزی و به دنبال آن افزایش حجم نقدینگی، درآمدهای نفتی، میزان واردات، نوسانات و رشد نرخ ارز، افزایش ریسک مربوط به فعالیتهای مولد اقتصادی، افزایش قیمت‌های جهانی، نرخ رشد تولید ناخالص داخلی، کمبود زیربنای و زیرساخت‌های اقتصادی، گستردگی بخش دولتی، تضعیف بخش خصوصی، قوانین و مقررات بازدارنده فعالیتهای تولیدی بخش خصوصی، گستردگی بخش خدمات نامتناسب با نیازهای جامعه، گسترش بی‌رویه و شدید شهرنشینی.

جدول ۲۷. نرخ تورم کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان (درصد)

ردیف	استان	نرخ تورم	رتبه در کل کشور
۱	آذربایجان شرقی	۳۴,۷۰	۲۴
۲	آذربایجان غربی	۳۶,۹	۷
۳	اردبیل	۳۸,۱	۳
۴	اصفهان	۳۴,۹	۲۲
۵	البرز	۳۲,۶	۲۸
۶	ایلام	۳۸,۳	۲
۷	بوشهر	۳۴,۱	۲۶
۸	تهران	۳۲,۲	۳۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۳۵,۹	۱۴

ادامه جدول ۲۷. نرخ تورم کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان (درصد)

ردیف	استان	نرخ مشارکت اقتصادی	رتبه در کل کشور
۱۰	خراسان جنوبی	۳۵,۹	۱۴
۱۱	خراسان رضوی	۳۷,۶	۶
۱۲	خراسان شمالی	۳۶,۲	۱۳
۱۳	خوزستان	۳۶,۸	۸
۱۴	زنجان	۳۴,۸	۲۳
۱۵	سمنان	۳۵,۶	۱۹
۱۶	سیستان و بلوچستان	۳۵,۷	۱۷
۱۷	فارس	۳۶,۶	۱۰
۱۸	قزوین	۳۹,۲	۱
۱۹	قم	۳۵,۷	۱۷
۲۰	کردستان	۳۵,۱	۲۱
۲۱	کرمان	۳۶,۳	۱۲
۲۲	کرمانشاه	۳۵,۸	۱۶
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۳۷,۸	۵
۲۴	گلستان	۳۲,۶	۲۸
۲۵	گیلان	۳۶,۴	۱۱
۲۶	لرستان	۳۶,۷	۹
۲۷	مازندران	۳۴,۵	۲۵
۲۸	مرکزی	۳۵,۵	۲۰
۲۹	هرمزگان	۳۲,۳	۳۰
۳۰	همدان	۳۸	۴
۳۱	یزد	۳۳,۵	۲۷
	کل کشور	۳۴,۷	-

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

۷- وضعیت سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی استان آذربایجان شرقی

۷-۱- وضعیت سرمایه‌گذاری خارجی استان آذربایجان شرقی

میزان کل سرمایه‌گذاری خارجی مصوب در استان آذربایجان شرقی تا پایان سال ۱۳۹۲ رقم ۸۳۰ میلیون دلار می‌باشد که شامل ۶۶ طرح سرمایه‌گذاری است. در سال ۱۳۹۲ میزان سرمایه‌گذاری خارجی مصوب استان ۳۶ میلیون دلار می‌باشد.

جدول ۲۸. سرمایه‌گذاری خارجی مصوب استان آذربایجان شرقی به تفکیک بخش‌های اقتصادی طی سال‌های ۸۹-۹۲ (میلیون دلار)

ردیف	شرح	سال ۱۳۸۹	سال ۱۳۹۰	سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۹۲
۱	کشاورزی و صنایع تبدیلی	۰	۰	۰	۰
۲	گردشگری و عمران شهری	۰	۲۰	۲۶۰	۰
۳	صنعت	۵۱	۹۹	۷	۲۲
۴	معادن	۰	۱۴	۰,۳۵	۱۳
۵	خدمات	۰	۴	۰	۰
۶	زیربنایی	۰	۰	۰	۰
۷	انرژی	۳	۰	۵۱	۰
مجموع کل		۵۳	۱۳۷	۳۱۸	۳۶

مأخذ: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری خارجی استان آذربایجان شرقی

۷-۲- وضعیت سرمایه‌گذاری داخلی استان آذربایجان شرقی

مجموع سرمایه‌گذاری داخلی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲ با ۷۳۷ پروژه سرمایه‌گذاری مبلغ ۸۱۹۴ میلیارد ریال می‌باشد و نسبت به سرمایه‌گذاری داخلی سال ۱۳۹۱ حدود ۳۵ درصد کاهش داشته است.

جدول ۲۹. سرمایه‌گذاری داخلی استان آذربایجان شرقی به تفکیک بخش‌های اقتصادی در سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۲

ردیف	شرح	سال ۱۳۹۱		سال ۱۳۹۲	
		تعداد پروژه	مبلغ (میلیارد ریال)	تعداد پروژه	مبلغ (میلیارد ریال)
۱	کشاورزی و صنایع تبدیلی	۷۹۳۲	۱۷۵۲	۲۴۱	۱۴۵۲
۲	گردشگری	۶۴	۱۴۷۵	۱۶	۱۳۴۹
۳	صنعت و معدن	۲۶۳	۶۲۳۵	۲۶۸	۳۱۶۶
۴	خدمات	۴۳	۴۹۳	۱۹۵	۴۲۲
۵	زیربنایی	۷۶۶	۱۱۴۴	۱۶	۱۵۳۹
۶	انرژی	۴۸۹۰	۱۵۰۴	۱	۲۶۶
	مجموع کل	۱۳۹۵۸	۱۲۶۰۳	۷۳۷	۸۱۹۴

مأخذ: دستگاه‌های استان آذربایجان شرقی

۸- درآمد و اعتبارات استان

۸-۱- درآمد استان

جدول ۳۰. درآمد استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲

شرح	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کل (درصد)
درآمد مالیاتی	۸۴۳۱	۸۷
مالیات مستقیم	۵۴۴۲	۵۶,۱۵
مالیات غیرمستقیم	۲۹۸۹	۳۰,۸۴
درآمد حاصل از مالکیت دولت	۷	۰,۰۷
درآمد حاصل از فروش کالا	۶۰۳	۶,۲۲
درآمد حاصل از جرائم و خسارات	۴۶۹	۴,۸۴
درآمدهای متفرقه	۱۱۶	۱,۱۹
منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۶۶	۰,۶۸
مجموع درآمدهای استانی	۹۶۹۲	۱۰۰

مأخذ: خزانه معین استان آذربایجان شرقی

مجموع درآمدهای استانی آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲ مبلغ ۹۶۹۲ میلیارد ریال می‌باشد. میزان درآمدهای مالیاتی استان در سال ۱۳۹۲ مبلغ ۸۴۳۱ میلیارد ریال می‌باشد که ۸۷ درصد درآمدهای استانی را تشکیل می‌دهد.

۸-۲- اعتبارات پرداختی استان آذربایجان شرقی

جدول ۳۱. کل اعتبارات پرداختی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲

شرح	مبلغ سال ۱۳۹۲ (میلیارد ریال)	سهم از کل اعتبارات استان (درصد)
کل اعتبارات عمرانی پرداختی استان	۳۰۶۶	۲۵
کل اعتبارات هزینه‌ای پرداختی استان	۹۴۲۰	۷۵
کل اعتبارات پرداختی استان	۱۲۴۸۵	۱۰۰

مأخذ: خزانه معین استان آذربایجان شرقی

در سال ۱۳۹۲ کل اعتبارات پرداختی استان مبلغ ۱۲۴۸۵ میلیارد ریال بوده است. اعتبارات عمرانی ۲۵ درصد و اعتبارات هزینه‌ای ۷۵ درصد پرداختی کل اعتبارات استان را به خود اختصاص داده‌اند.

۸-۳- اعتبارات پرداختی عمرانی

جدول ۳۲. پرداختی اعتبارات عمرانی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲

شرح	مبلغ سال ۱۳۹۲ (میلیارد ریال)	سهم از کل اعتبارات استان (درصد)
ملی استانی شده	۳۶۱	۱۱,۷۹
ردیفها و تبصره‌ها	۱۰۸۶	۳۵,۴۲
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	۱۰۲۷	۳۳,۴۹
ماده ۱۰ قانون تنظیم	۹۰	۲,۹۴
ماده ۱۲ مدیریت بحران	۷۸	۲,۵۳
دانشگاهها	۴۲۴	۱۳,۸۳
مجموع کل پرداختی اعتبارات عمرانی	۳۰۶۶	۱۰۰

مأخذ: خزانه معین استان آذربایجان شرقی

۸-۴- اعتبارات پرداختی هزینه‌ای

جدول ۳۳. پرداختی اعتبارات هزینه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲

شرح	مبلغ سال ۱۳۹۲ (میلیارد ریال)	سهم از کل اعتبارات استان (درصد)
هزینه‌ای استانی	۱۹۲۴	۲۰
ردیفهای متفرقه هزینه‌ای استانی	۷۴۵۳	۷۹
پرداختی ماده ۱۰ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت - هزینه‌ای	۱۶	۰,۱۷
پرداختی ماده ۱۲ قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور - هزینه‌ای	۲۷	۰,۲۸
مجموع کل پرداختی اعتبارات هزینه‌ای	۹۴۲۰	۱۰۰

مأخذ: خزانه معین استان آذربایجان شرقی

۹. سیستم بانکی استان آذربایجان شرقی

جدول زیر براساس اطلاعات بانک‌های دولتی و بانک‌هایی که دولت در آنها سهام دارد، تهیه گردیده است. این بانک‌ها عبارتند از: ملی، کشاورزی، پست‌بانک، مسکن، صنعت و معدن، سپه، توسعه‌صادرات، ملت، صادرات، تجارت و رفاه.

جدول ۳۴. شاخص‌های بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی کشور و استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲

ردیف	عنوان شاخص	واحد	رقم سال ۱۳۹۲		سهام از کشور (درصد)	رتبه استان	درصد تغییر نسبت به سال قبل	
			کشور	استان			کشور	استان
۱	مانده کل سپرده	میلیارد ریال	۴۲۳۹۹۶۸	۱۳۴۷۶۵	۳,۱۸	۶	۱۷,۸	۳۴,۶۷
۲	مانده کل تسهیلات اعطایی	میلیارد ریال	۴۲۳۱۱۷۴	۱۳۴۵۶۲	۳,۱۸	۶	۳۱,۷۷	۳۹,۲۱
۳	تعداد دستگاه‌های ATM	تعداد	۲۷۳۵۹	۱۱۲۶	۴,۱۲	۷	۶,۴۲	۶,۹۳
۴	تعداد پرسنل	نفر	۱۷۳۰۲۹	۶۷۷۳	۳,۹۱	۷	۲,۳۵	۲,۹۰
۵	تعداد شعب	تعداد	۱۵۸۱۲	۷۱۲	۴,۵	۶	-۲,۹	-۲,۰۶
۶	متوسط مانده سپرده به ازای هر پرسنل	میلیارد ریال	۲۴,۵	۱۹,۹	—	۱۰	۵۲,۷۶	۷۰,۳۹
۷	متوسط مانده تسهیلات به ازای هر پرسنل	میلیارد ریال	۲۴,۴۵	۱۹,۸۷	—	۷	۴۸,۶۸	۵۲,۷۶
۸	متوسط مانده سپرده به ازای هر شعبه	میلیارد ریال	۲۶۸	۱۸۹	—	۹	۵۹,۰۸	۷۹,۲
۹	متوسط مانده تسهیلات به ازای هر شعبه	میلیارد ریال	۲۶۸	۱۸۹	—	۹	۵۴,۸۳	۶۰,۶۶
۱۰	نسبت مانده تسهیلات به مانده سپرده	درصد	۹۹,۷۹	۹۹,۸۵	—	۲۱	۱۱,۸۶	۳,۳۷

مأخذ: فصلنامه بانک وزارت امور اقتصادی و دارایی و محاسبات گزارش

بانک‌های دولتی استان و بانک‌هایی که دولت در آن‌ها سهام دارد تا پایان سال ۱۳۹۲ با ۷۱۲

شعبه، ۶۷۷۳ پرسنل و ۱۱۲۶ دستگاه ATM فعالیت نموده‌اند.

بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان در پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۲ حدود ۱۳۴۷۶۵ میلیارد ریال (۳,۱۸ درصد از منابع بانک‌های مزبور در کل کشور) سپرده جذب نموده‌اند که دارای رتبه ششم کشوری می‌باشد و نسبت به سال قبل ۳۴,۶۷ درصد رشد داشته است. میزان تسهیلات پرداختی بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان در پایان سال ۱۳۹۲ مبلغ ۱۳۴۵۶۲ میلیارد ریال (۳,۱۸ درصد از مصارف بانک‌های مزبور در کل کشور) می‌باشد که در رتبه ششم کشور قرار دارد و نسبت به سال ۱۳۹۱ دارای ۳۹,۲۱ درصد رشد می‌باشد. میزان تسهیلات پرداختی نسبت به سپرده‌های جذب شده بانک‌های دولتی و دارای سهام دولتی در سیستم بانکی استان در سال ۱۳۹۲ حدود ۹۹,۸۵ درصد می‌باشد.

جدول ۳۵. منابع و مصارف بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان‌ها در سال ۱۳۹۲

ردیف	استان	مانده سپرده			مانده تسهیلات			نسبت تسهیلات به سپرده	
		مبلغ (میلیارد ریال)	سهام (درصد)	رتبه	مبلغ (میلیارد ریال)	سهام (درصد)	رتبه	رقم (درصد)	رتبه
۱	آذربایجان شرقی	۱۳۴۷۶۵	۳,۱۸	۶	۱۳۴۵۶۲	۳,۱۸	۶	۹۹,۸۵	۲۱
۲	آذربایجان غربی	۶۸۶۵۴	۱,۶۲	۱۱	۸۱۸۵۰	۱,۹۳	۱۰	۱۱۹,۲۲	۱۴
۳	اردبیل	۲۶۹۷۸	۰,۶۴	۲۸	۴۱۶۷۵	۰,۹۸	۲۳	۱۵۴,۴۸	۳
۴	اصفهان	۳۲۱۳۴۷	۷,۵۸	۲	۲۵۳۴۰۰	۵,۹۹	۲	۷۸,۸۶	۲۷
۵	البرز	۷۸۶۷۰	۱,۸۶	۹	۷۱۵۹۷	۱,۶۹	۱۱	۹۱,۰۱	۲۳
۶	ایلام	۱۴۴۲۱	۰,۳۴	۳۱	۳۰۳۹۲	۰,۷۲	۲۸	۲۱۰,۷۵	۱
۷	بوشهر	۵۷۱۱۵	۱,۳۵	۱۴	۴۲۰۹۴	۰,۹۹	۲۲	۷۳,۷۰	۲۹
۸	تهران	۱۸۹۴۰۷۸	۴۴,۶۷	۱	۱۹۶۳۳۳۰	۴۶,۴۰	۱	۱۰۳,۶۶	۱۸
۹	چهارمحال و بختیاری	۳۰۰۲۳	۰,۷۱	۲۶	۳۳۷۴۰	۰,۸۰	۲۶	۱۱۲,۳۸	۱۵
۱۰	خراسان جنوبی	۲۰۵۶۰	۰,۴۸	۲۹	۲۶۶۶۷	۰,۶۳	۲۹	۱۲۹,۷۰	۹
۱۱	خراسان رضوی	۲۰۱۰۱۰	۴,۷۴	۴	۱۶۲۶۲۸	۳,۸۴	۴	۸۰,۹۱	۲۶
۱۲	خراسان شمالی	۱۸۶۵۰	۰,۴۴	۳۰	۲۶۰۱۶	۰,۶۱	۳۰	۱۳۹,۵۰	۶

ادامه جدول ۳۵. منابع و مصارف بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان‌ها در سال ۱۳۹۲

ردیف	استان	مانده سپرده			مانده تسهیلات			نسبت تسهیلات به سپرده	
		مبلغ (میلیارد ریال)	سهم (درصد)	رتبه	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم (درصد)	رتبه	رقم (درصد)	رتبه
۱۳	خوزستان	۱۸۰۹۹۶	۴,۲۷	۵	۱۲۲۰۰۸	۲,۸۸	۷	۶۷,۴۱	۳۰
۱۴	زنجان	۳۴۵۶۵	۰,۸۲	۲۳	۴۴۰۶۸	۱,۰۴	۲۱	۱۲۷,۴۹	۱۱
۱۵	سمنان	۲۸۵۵۱	۰,۶۷	۲۷	۳۸۸۶۰	۰,۹۲	۲۴	۱۳۶,۱۱	۷
۱۶	سیستان و بلوچستان	۴۶۸۵۴	۱,۱۱	۱۹	۳۱۱۹۷	۰,۷۴	۲۷	۶۶,۵۸	۳۱
۱۷	فارس	۲۲۷۰۷۸	۵,۳۶	۳	۱۷۱۴۴۷	۴,۰۵	۳	۷۵,۵۰	۲۸
۱۸	قزوین	۴۵۴۶۴	۱,۰۷	۲۱	۵۸۱۵۳	۱,۳۷	۱۶	۱۲۷,۹۱	۱۰
۱۹	قم	۴۹۶۳۴	۱,۱۷	۱۷	۴۴۰۷۶	۱,۰۴	۲۰	۸۸,۸۰	۲۵
۲۰	کردستان	۳۱۹۷۱	۰,۷۵	۲۴	۳۵۶۲۱	۰,۸۴	۲۵	۱۱۱,۴۲	۱۶
۲۱	کرمان	۱۰۸۹۷۸	۲,۵۷	۸	۱۱۰۹۵۴	۲,۶۲	۸	۱۰۱,۸۱	۱۹
۲۲	کرمانشاه	۵۱۰۲۷	۱,۲۰	۱۶	۶۸۱۶۴	۱,۶۱	۱۳	۱۳۳,۵۸	۸
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۳۳۸۲	۰,۳۲	۳۲	۱۹۷۹۵	۰,۴۷	۳۱	۱۴۷,۹۲	۴
۲۴	گلستان	۴۸۷۸۳	۱,۱۵	۱۸	۶۹۷۵۲	۱,۶۵	۱۲	۱۴۲,۹۸	۵
۲۵	گیلان	۷۶۲۵۰	۱,۸	۱۰	۹۷۱۸۹	۲,۳۰	۹	۱۲۷,۴۶	۱۲
۲۶	لرستان	۳۱۵۸۴	۰,۷۴	۲۵	۵۰۱۷۶	۱,۱۹	۱۸	۱۵۸,۸۷	۲
۲۷	مازندران	۱۲۱۹۸۶	۲,۸۸	۷	۱۵۳۸۸۶	۳,۶۴	۵	۱۲۶,۱۵	۱۳
۲۸	مرکزی	۵۴۲۷۲	۱,۲۸	۱۵	۵۴۲۳۸	۱,۲۸	۱۷	۹۹,۹۴	۲۰
۲۹	هرمزگان	۶۸۲۹۶	۱,۶۱	۱۲	۶۲۰۴۶	۱,۴۷	۱۵	۹۰,۸۵	۲۴
۳۰	همدان	۴۶۷۳۹	۱,۱۰	۲۰	۴۹۴۵۶	۱,۱۷	۱۹	۱۰۵,۸۱	۱۷
۳۱	یزد	۶۷۴۴۵	۱,۵۹	۱۳	۶۴۵۳۹	۱,۵۳	۱۴	۹۵,۶۹	۲۲
۳۲	مناطق آزاد	۳۹۸۴۲	۰,۹۴	۲۲	۱۷۵۹۸	۰,۴۲	۳۲	۴۴,۱۷	۳۲
	کل کشور	۴۲۳۹۹۶۸	۱۰۰	-	۴۲۳۱۱۷۴	۱۰۰	-	۹۹,۷۹	-

مأخذ: فصلنامه بانک وزارت امور اقتصادی و دارایی و محاسبات گزارش

۱۰. صنعت بیمه استان آذربایجان شرقی

میزان حق بیمه تولیدی صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۲ با ۶۵۲۶ میلیارد ریال (۴,۰۳ درصد سهم از کل کشور) نسبت به سال ۱۳۹۱ رشد ۲۲,۱۹ درصدی داشته است.

میزان خسارت پرداختی صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۲ با ۳۹۵۶ میلیارد ریال (۳,۷۶ درصد سهم از کل کشور) نسبت به سال قبل ۸۷,۲۷ درصد رشد داشته است.

جدول ۳۶. حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی صنعت بیمه استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۲

خسارت پرداختی				حق بیمه تولیدی				سال
رتبه استان در کشور	سهم از کشور (درصد)	درصد رشد سالانه	مبلغ (میلیارد ریال)	رتبه استان در کشور	سهم از کشور (درصد)	درصد رشد سالانه	مبلغ (میلیارد ریال)	
۶	۳,۹۳	-	۱۲۰۹	۵	۳,۸۱	-	۱۷۶۹	سال ۱۳۸۸
۶	۳,۸۳	۲۴,۲۳	۱۵۰۲	۵	۳,۷۲	۲۴,۵۰	۲۲۰۲	سال ۱۳۸۹
۶	۳,۹۳	۴۰,۶۵	۲۱۱۲	۵	۳,۶۹	۴۴,۱۸	۳۱۷۵	سال ۱۳۹۰
۶	۴,۰۹	۱۱۳,۶۵	۳۲۰۹	۵	۴,۰۶	۶۸,۲۱	۵۳۴۱	سال ۱۳۹۱
۶	۳,۷۶	۸۷,۲۷	۳۹۵۶	۵	۴,۰۳	۲۲,۱۹	۶۵۲۶	سال ۱۳۹۲

مأخذ: سالنامه آماری بیمه مرکزی ایران و محاسبات گزارش

برای مقایسه وضعیت صنعت بیمه با کل اقتصاد یک منطقه، از شاخص ضریب نفوذ بیمه استفاده می‌شود. این شاخص حاصل تقسیم حق بیمه تولیدی به تولید ناخالص داخلی است و نشان می‌دهد که صنعت بیمه چه نقشی در تولید ناخالص داخلی ایفا می‌کند و چه سهمی از آن را تشکیل می‌دهد. معمولاً این شاخص به عنوان کارآمدترین معیار برای ارزیابی عملکرد و مقایسه صنعت بیمه بکار برده می‌شود.

جدول ۳۷. ضریب نفوذ صنعت بیمه کل کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۸۸

سال	ضریب نفوذ بیمه کل کشور	ضریب نفوذ بیمه استان	رتبه ضریب نفوذ بیمه استان در کل کشور
سال ۱۳۸۸	۱,۳۹	۱,۵۱	۷
سال ۱۳۸۹	۱,۵۰	۱,۶۴	۸
سال ۱۳۹۰	۱,۴۸	۱,۵۷	۱۰
سال ۱۳۹۱	۱,۹۰	۲,۲۳	۹
سال ۱۳۹۲	۱,۷۳	۲,۱۰	۷

مأخذ: سالنامه آماری بیمه مرکزی ایران و محاسبات گزارش

جدول ۳۸. حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی صنعت بیمه استان‌ها در سال ۱۳۹۲

ردیف	استان	حق بیمه تولیدی			خسارت پرداختی		
		مبلغ (میلیارد ریال)	سهم (درصد)	رتبه	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم (درصد)	رتبه
۱	آذربایجان شرقی	۶۵۲۶	۴,۰۳	۵	۳۹۵۶	۳,۷۶	۶
۲	آذربایجان غربی	۳۸۶۷	۲,۳۹	۱۱	۲۵۱۰	۲,۳۹	۱۱
۳	اردبیل	۲۱۹۰	۱,۳۵	۱۶	۲۰۰۷	۱,۹۱	۱۳
۴	اصفهان	۹۷۹۶	۶,۰۴	۳	۶۰۴۰	۵,۷۵	۳
۵	البرز	۴۲۶۷	۲,۶۳	۹	۲۸۲۹	۲,۶۹	۱۰
۶	ایلام	۷۸۷	۰,۴۹	۳۱	۶۴۴	۰,۶۱	۳۰
۷	بوشهر	۱۶۶۷	۱,۰۳	۲۲	۱۱۲۹	۱,۰۷	۲۳
۸	تهران	۶۲۶۸۳	۳۸,۶۷	۱	۳۶۰۰۱	۳۴,۲۶	۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۱۰۳۰	۰,۶۴	۲۷	۷۰۶	۰,۶۷	۲۹
۱۰	خراسان جنوبی	۸۹۴	۰,۵۵	۲۹	۵۶۵	۰,۵۴	۳۱
۱۱	خراسان رضوی	۱۱۳۱۹	۶,۹۸	۲	۷۳۱۶	۶,۹۶	۲
۱۲	خراسان شمالی	۱۰۰۶	۰,۶۲	۲۸	۷۰۸	۰,۶۷	۲۸

مأخذ: سالنامه آماری بیمه مرکزی ایران و محاسبات گزارش

ادامه جدول ۳۸. حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی صنعت بیمه استان‌ها در سال ۱۳۹۲

ردیف	استان	حق بیمه تولیدی			خسارت پرداختی		
		مبلغ (میلیارد ریال)	سهم (درصد)	رتبه	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم (درصد)	رتبه
۱۳	خوزستان	۶۳۲۲	۳٫۹۰	۶	۵۵۹۸	۵٫۳۳	۵
۱۴	زنجان	۱۶۰۶	۰٫۹۹	۲۳	۱۰۸۶	۱٫۰۳	۲۴
۱۵	سمنان	۱۲۶۴	۰٫۷۸	۲۶	۹۰۶	۰٫۸۶	۲۵
۱۶	سیستان و بلوچستان	۱۹۱۲	۱٫۱۸	۲۰	۱۳۱۵	۱٫۲۵	۲۱
۱۷	فارس	۷۳۸۲	۴٫۵۵	۴	۵۶۴۴	۵٫۳۷	۴
۱۸	قزوین	۲۰۷۱	۱٫۲۸	۱۸	۱۴۱۷	۱٫۳۵	۲۰
۱۹	قم	۱۸۳۶	۱٫۱۳	۲۱	۱۶۴۹	۱٫۵۷	۱۷
۲۰	کردستان	۱۲۸۳	۰٫۷۹	۲۵	۸۹۲	۰٫۸۵	۲۶
۲۱	کرمان	۴۷۱۸	۲٫۹۱	۸	۲۹۶۸	۲٫۸۲	۹
۲۲	کرمانشاه	۲۰۹۳	۱٫۲۹	۱۷	۱۶۶۹	۱٫۵۹	۱۶
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۸۲۳	۰٫۵۱	۳۰	۷۵۵	۰٫۷۲	۲۷
۲۴	گلستان	۲۲۴۳	۱٫۳۸	۱۴	۱۷۳۰	۱٫۶۵	۱۴
۲۵	گیلان	۴۱۰۸	۲٫۵۳	۱۰	۳۱۲۲	۲٫۹۷	۸
۲۶	لرستان	۱۶۰۳	۰٫۹۹	۲۴	۱۶۱۲	۱٫۵۳	۱۸
۲۷	مازندران	۵۳۸۹	۳٫۳۳	۷	۳۷۷۴	۳٫۵۹	۷
۲۸	مرکزی	۲۲۲۹	۱٫۳۸	۱۵	۱۷۲۴	۱٫۶۴	۱۵
۲۹	هرمزگان	۳۶۵۰	۲٫۲۵	۱۲	۱۴۶۷	۱٫۴۰	۱۹
۳۰	همدان	۲۰۰۳	۱٫۲۴	۱۹	۱۲۰۶	۱٫۱۵	۲۲
۳۱	یزد	۳۵۱۰	۲٫۱۷	۱۳	۲۱۵۱	۲٫۰۵	۱۲
	کل کشور	۱۶۲۰۷۸	۱۰۰	-	۱۰۵۰۹۴	۱۰۰	-

مأخذ: سالنامه آماری بیمه مرکزی ایران و محاسبات گزارش

۱۱. بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی

تعداد ۵۷۰۸ میلیون سهم به ارزش ۲۴۲۶۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۲ در بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی معامله شده است. تعداد و ارزش سهام داد و ستد شده در سال ۱۳۹۲ نسبت به سال ۱۳۹۱ به ترتیب ۳ و ۳,۵ برابر افزایش یافته‌اند.

قیمت سهام در بیشتر موارد بیانگر انتظارات بازار از وضعیت اقتصادی شرکت‌ها می‌باشد و با بررسی روند حرکتی بازار بورس، بازده سرمایه‌گذاری این بازار با فرصت‌های دیگر سرمایه‌گذاری در بخش‌های زمین، ساختمان، طلا، ارز و ... قابل مقایسه است.

جدول ۳۹. شاخص‌های بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۲

سال	حجم معاملات (میلیون سهم)	ارزش معاملات (میلیارد ریال)
سال ۱۳۸۸	۲۳۴۵	۴۲۱۲
سال ۱۳۸۹	۱۷۵۷	۴۹۷۰
سال ۱۳۹۰	۲۳۰۱	۷۴۴۹
سال ۱۳۹۱	۱۸۹۶	۶۸۷۹
سال ۱۳۹۲	۵۷۰۸	۲۴۲۶۷
متوسط درصد رشد سالانه	۲۴,۹۱	۵۴,۹۳

مأخذ: بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی و محاسبات گزارش

براساس آمار ارائه شده بورس منطقه‌ای آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۲، در هر سال به‌طور متوسط حجم معاملات ۲۴,۹۱ درصد و ارزش معاملات ۵۴,۹۳ درصد رشد داشته است.

۱۲. صادرات و واردات گمرکات استان

صادرات گمرکات استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۲ از لحاظ وزنی ۱۰۹۶ هزار تن می باشد که نسبت به میزان ۸۰۴ هزار تن در سال ۱۳۹۱، ۳۶،۲۲ درصد رشد داشته است. همچنین در طی همین مدت ارزش دلاری صادرات گمرکات استان با ۱۰۲۰ میلیون دلار نسبت به رقم ۸۶۰ میلیون دلاری سال ۱۳۹۱، دارای رشد ۱۸،۶۹ درصدی می باشد.

آمار واردات گمرکات استان نشان می دهد استان آذربایجان شرقی با ۴۴۴ هزار تن واردات در سال ۱۳۹۲ نسبت به مقدار ۵۴۳ هزار تن در سال ۱۳۹۱ از لحاظ وزنی ۱۸،۱۳ درصد کاهش داشته است. ارزش دلاری واردات گمرکات استان در سال ۱۳۹۲ با رقم ۱۰۰۷ میلیون دلار نسبت به رقم ۱۱۴۵ میلیون دلاری سال ۱۳۹۱، ۱۲،۰۳ درصد کاهش داشته است.

جدول ۴۰. آمار مقایسه ای سالیانه واردات و صادرات گمرکات استان در سال های ۱۳۹۱-۱۳۹۲

شرح	سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۹۲	رتبه در کل کشور		درصد تغییرات به ۱۳۹۲ ۱۳۹۱
			سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۹۲	
صادرات	وزن (هزار تن)	۸۰۴	۱۰۹۶	۱۵	۳۶،۲۲
	ارزش (میلیون دلار)	۸۶۰	۱۰۲۰	۸	۱۸،۶۹
واردات	وزن (هزار تن)	۵۴۳	۴۴۴	۷	-۱۸،۱۳
	ارزش (میلیون دلار)	۱۱۴۵	۱۰۰۷	۷	-۱۲،۰۳

مأخذ: سالنامه تجارت خارجی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

جدول ۴۱. صادرات گمرکات کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان‌ها

ردیف	استان	مقدار وزنی صادرات			ارزش دلاری صادرات		
		وزن (هزار تن)	سهم (درصد)	رتبه	مبلغ (میلیون دلار)	سهم (درصد)	رتبه
۱	آذربایجان شرقی	۱۰۹۶	۱,۳۵	۱۳	۱۰۲۰	۳,۲۲	۷
۲	آذربایجان غربی	۲۰۲۸	۲,۵۰	۶	۶۵۹	۲,۰۸	۱۱
۳	اردبیل	۷۸	۰,۱	۲۹	۵۵	۰,۱۷	۲۹
۴	اصفهان	۱۷۵۶	۲,۱۶	۸	۱۱۰۸	۳,۵۰	۶
۵	البرز	۵۵	۰,۰۷	۳۰	۶۱	۰,۱۹	۲۸
۶	ایلام	۱۷۲۰	۲,۱۲	۹	۴۴۶	۱,۴۲	۱۶
۷	بوشهر	۱۰۰۲۶	۱۲,۳۶	۳	۷۱۵۲	۲۲,۶۰	۱
۸	تهران	۱۰۰۳	۱,۲۴	۱۴	۲۳۸۲	۷,۵۳	۴
۹	چهارمحال و بختیاری	۴۵۲	۰,۵۶	۲۰	۱۸۵	۰,۵۸	۲۳
۱۰	خراسان جنوبی	۴۲۱	۰,۵۲	۲۲	۱۴۳	۰,۴۵	۲۶
۱۱	خراسان رضوی	۱۹۴۸	۲,۴۰	۷	۱۶۰۳	۵,۰۶	۵
۱۲	خراسان شمالی	۱۳۵	۰,۱۷	۲۷	۶۸	۰,۲۲	۲۷
۱۳	خوزستان	۱۱۶۵۸	۱۴,۳۷	۲	۴۱۳۱	۱۳,۰۵	۳
۱۴	زنجان	۱۳۸	۰,۱۷	۲۶	۲۶۶	۰,۸۴	۱۹
۱۵	سمنان	۵۵۵	۰,۶۸	۱۹	۱۵۵	۰,۴۹	۲۵
۱۶	سیستان و بلوچستان	۹۸۰	۱,۲۱	۱۵	۳۲۲	۱,۰۲	۱۸
۱۷	فارس	۸۳۷	۱,۰۳	۱۷	۲۰۱	۰,۶۴	۲۲
۱۸	قزوین	۴۴۷	۰,۵۵	۲۱	۳۵۸	۱,۱۳	۱۷
۱۹	قم	۱۰۴	۰,۱۳	۲۸	۲۰۵	۰,۶۵	۲۱
۲۰	کردستان	۷۸۴	۰,۹۷	۱۸	۴۶۹	۱,۴۸	۱۴

مأخذ: سالنامه تجارت خارجی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

ادامه جدول ۴۱. صادرات گمرکات کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان‌ها

ردیف	استان	مقدار وزنی صادرات			ارزش دلاری صادرات		
		وزن (هزار تن)	سهم (درصد)	رتبه	مبلغ (میلیون دلار)	سهم (درصد)	رتبه
۲۱	کرمان	۳۴۶	۰,۴۳	۲۳	۷۹۰	۲,۵۰	۱۰
۲۲	کرمانشاه	۳۹۲۹	۴,۸۴	۴	۹۷۲	۳,۰۷	۸
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۹	۰,۰۲	۳۱	۶	۰,۰۲	۳۱
۲۴	گلستان	۳۷۳	۰,۳۴	۲۴	۲۲۷	۰,۷۲	۲۰
۲۵	گیلان	۱۲۴۰	۱,۵۳	۱۱	۴۸۴	۱,۵۳	۱۳
۲۶	لرستان	۱۹۳	۰,۲۴	۲۵	۳۹	۰,۱۲	۳۰
۲۷	مازندران	۲۵۱۲	۳,۱۰	۵	۴۴۹	۱,۴۲	۱۵
۲۸	مرکزی	۸۵۵	۱,۰۵	۱۶	۷۹۳	۲,۵۱	۹
۲۹	هرمزگان	۳۳۰۴۱	۴۰,۷۲	۱	۶۱۴۴	۱۹,۴۱	۲
۳۰	همدان	۱۱۳۹	۱,۴۰	۱۲	۱۶۹	۰,۵۴	۲۴
۳۱	یزد	۱۳۳۸	۱,۶۵	۱۰	۴۸۸	۱,۵۴	۱۲
	کل کشور	۸۱۱۳۸	۱۰۰	-	۳۱۶۵۴	۱۰۰	-

مأخذ: سالنامه تجارت خارجی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

جدول ۴۲. واردات گمرکات کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان‌ها

ردیف	استان	مقدار وزنی واردات			ارزش دلاری واردات		
		وزن (هزار تن)	سهم (درصد)	رتبه	مبلغ (میلیون دلار)	سهم (درصد)	رتبه
۱	آذربایجان شرقی	۴۴۴	۱,۳۲	۱۰	۱۰۰۷	۲,۰۳	۶
۲	آذربایجان غربی	۴۵۰	۱,۳۴	۹	۶۲۹	۱,۲۷	۹
۳	اردبیل	۳۲	۰,۱	۲۰	۶۱	۰,۱۲	۲۱
۴	اصفهان	۷۶	۰,۲۳	۱۴	۲۷۵	۰,۵۵	۱۶
۵	البرز	۴۰	۰,۱۲	۱۸	۳۷۲	۰,۷۵	۱۴
۶	ایلام	۱	۰,۰۰۲	۲۹	۲	۰,۰۰۴	۲۹
۷	بوشهر	۱۶۷۸	۴,۹۸	۵	۴۰۰۴	۸,۰۵	۴
۸	تهران	۷۶۶	۲,۲۷	۶	۹۶۲۵	۱۹,۳۶	۲
۹	چهارمحال و بختیاری	۸	۰,۰۲	۲۵	۶۹	۰,۱۴	۲۰
۱۰	خراسان جنوبی	۲	۰,۰۰۵	۲۸	۱	۰,۰۰۲	۳۰
۱۱	خراسان رضوی	۴۹۰	۱,۴۶	۸	۴۰۱	۰,۸۱	۱۳
۱۲	خراسان شمالی	۲	۰,۰۱	۲۷	۳	۰,۰۱	۲۸
۱۳	خوزستان	۱۳۹۴۱	۴۱,۳۹	۱	۸۹۲۹	۱۷,۹۶	۳
۱۴	زنجان	۹۰	۰,۲۷	۱۲	۲۵۳	۰,۵۱	۱۷
۱۵	سمنان	۱۹	۰,۰۶	۲۱	۵۸	۰,۱۲	۲۲
۱۶	سیستان و بلوچستان	۵۲۷	۱,۵۷	۷	۸۰۸	۱,۶۳	۸
۱۷	فارس	۴۷	۰,۱۴	۱۷	۲۸۱	۰,۵۶	۱۵
۱۸	قزوین	۹۶	۰,۲۹	۱۱	۴۹۱	۰,۹۹	۱۱
۱۹	قم	۸۷	۰,۲۶	۱۳	۵۳۰	۱,۰۷	۱۰
۲۰	کردستان	۱۷	۰,۰۵	۲۲	۵۲	۰,۱	۲۳

مأخذ: سالنامه تجارت خارجی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

ادامه جدول ۴۲. واردات گمرکات کشور در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان‌ها

ردیف	استان	مقدار وزنی واردات			ارزش دلاری واردات		
		وزن (هزار تن)	سهم (درصد)	رتبه	مبلغ (میلیون دلار)	سهم (درصد)	رتبه
۲۱	کرمان	۷۳	۰,۲۲	۱۵	۴۳۹	۰,۸۸	۱۲
۲۲	کرمانشاه	۱۶	۰,۰۵	۲۳	۲۷	۰,۰۶	۲۵
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۰	۰	۳۱	۰	۰	۳۱
۲۴	گلستان	۸	۰,۰۳	۲۴	۲۱	۰,۰۴	۲۶
۲۵	گیلان	۱۸۲۹	۵,۴۳	۴	۱۲۵۶	۲,۵۳	۵
۲۶	لرستان	۰	۰,۰۰۱	۳۰	۱۹	۰,۰۴	۲۷
۲۷	مازندران	۱۸۳۱	۵,۴۴	۳	۹۹۵	۲	۷
۲۸	مرکزی	۶۵	۰,۱۹	۱۶	۱۸۰	۰,۳۶	۱۹
۲۹	هرمزگان	۱۱۰۰۹	۳۲,۶۸	۲	۱۸۷۰۶	۳۷,۶۳	۱
۳۰	همدان	۵	۰,۰۲	۲۶	۳۲	۰,۰۶	۲۴
۳۱	یزد	۳۴	۰,۱	۱۹	۱۸۶	۰,۳۷	۱۸
	کل کشور	۳۳۶۸۴	۱۰۰	-	۴۹۷۰۹	۱۰۰	-

مأخذ: سالنامه تجارت خارجی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

۱۳. درآمد و هزینه خانوارهای شهری استان

۱۳-۱- هزینه ناخالص سالانه خانوارهای شهری

در سال ۱۳۹۲ متوسط کل هزینه‌های ناخالص سالانه یک خانوار شهری در استان ۲۳۵ میلیون ریال بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۱ حدود ۲۷,۷۸ درصد رشد داشته است.

جدول ۴۳. متوسط هزینه‌های ناخالص سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۲

درصد تغییر مبلغ هزینه نسبت به سال قبل		استان آذربایجان شرقی		کشور		شرح
استان	کشور	سهم (درصد)	مبلغ (میلیون ریال)	سهم (درصد)	مبلغ (میلیون ریال)	
۲۸,۲۵	۳۱,۳۱	۷۰,۵۲	۱۶۶	۷۳,۳۲	۲۰۹	متوسط هزینه‌های غیرخوراکی
۲۶,۶۶	۳۱,۵۳	۲۹,۴۸	۶۹	۲۶,۶۸	۷۶	متوسط هزینه‌های خوراکی و دخانی
۲۷,۷۸	۳۱,۳۷	۱۰۰	۲۳۵	۱۰۰	۲۸۴	متوسط کل هزینه‌ها

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

بیشترین میزان هزینه‌های ناخالص سالانه یک خانوار شهری استان در سال ۱۳۹۲ با ۲۹,۹۶ درصد سهم به «مسکن، آب، برق و گاز و سایر سوختها» و پس از آن با ۲۸,۸ و ۸,۲۲ درصد سهم به ترتیب به «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها» و «کالاها و خدمات متفرقه» اختصاص دارد.

جدول ۴۴. متوسط هزینه‌های ناخالص سالانه یک خانوار شهری استان آذربایجان شرقی به تفکیک گروه‌های هزینه‌ای در سال ۱۳۹۲

شرح	مبلغ (میلیون ریال)	سهم (درصد)	رتبه	درصد تغییر مبلغ هزینه نسبت به سال قبل
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۶۷,۷۸	۲۸,۸	۲	۲۶,۱۲
دخانیت	۱,۶۰	۰,۶۸	۱۲	۵۴,۸۲
پوشاک و کفش	۱۱,۸۳	۵,۰۳	۷	۲۵,۵۸
مسکن، آب، برق و گاز و سایر سوختها	۷۰,۵۱	۲۹,۹۶	۱	۲۸,۱۰
لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه	۱۲,۳۰	۵,۲۳	۶	۶,۸۴
بهداشت و درمان	۱۴,۳۱	۶,۰۸	۵	۴۱,۹۰
حمل و نقل	۱۸,۵۸	۷,۹۰	۴	۲۹,۹۹
ارتباطات	۴,۱۰	۱,۷۴	۱۱	۱۹,۳۲
تفریح و امور فرهنگی	۵,۰۸	۲,۱۶	۹	۳۰,۳۵
تحصیل	۴,۴۷	۱,۹۰	۱۰	۱۰,۰۶
رستوران و هتل	۵,۴۳	۲,۳۱	۸	۲۷,۸۹
کالاها و خدمات متفرقه	۱۹,۳۵	۸,۲۲	۳	۴۴,۳۱
متوسط کل هزینه‌ها	۲۳۵,۳۴	۱۰۰	-	۲۷,۷۸

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

۱۳-۲- درآمد ناخالص سالانه خانوارهای شهری

در سال ۱۳۹۲ متوسط درآمد ناخالص سالانه یک خانوار شهری در استان آذربایجان شرقی ۳۳۲ میلیون ریال بوده است که نسبت به رقم سال ۱۳۹۱ حدود ۷۶,۵۳ درصد رشد داشته است.

جدول ۴۵. متوسط درآمد ناخالص سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۲

شرح	کشور		استان آذربایجان شرقی		درصد تغییر مبلغ هزینه نسبت به سال قبل (درصد)	
	مبلغ (میلیون ریال)	سهم (درصد)	مبلغ (میلیون ریال)	سهم (درصد)	کشور	استان
درآمد پولی ناخالص	۱۹۲	۶۹,۲۱	۲۶۹	۸۱,۲۴	۲۹,۳۷	۹۳,۰۸
درآمد غیرپولی	۸۵	۳۰,۷۹	۶۲	۱۸,۷۶	۳۹,۸۸	۲۸,۷۴
مجموع درآمد	۲۷۷	۱۰۰	۳۳۲	۱۰۰	۳۲,۴۳	۷۶,۵۳

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

جدول ۴۶. متوسط هزینه و درآمد ناخالص سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان

ردیف	استان	متوسط کل هزینه ناخالص سالانه		متوسط کل درآمد ناخالص سالانه	
		رتبه	رقم (میلیون ریال)	رتبه	رقم (میلیون ریال)
۱	آذربایجان شرقی	۲۱	۲۳۵	۲	۳۳۲
۲	آذربایجان غربی	۲۲	۲۳۳	۲۵	۲۰۶
۳	اردبیل	۱۴	۲۵۹	۱۴	۲۴۴
۴	اصفهان	۴	۳۱۴	۳	۳۰۰
۵	البرز	۸	۲۷۴	۶	۲۷۸
۶	ایلام	۳	۳۱۷	۲۳	۲۱۴
۷	بوشهر	۷	۲۷۷	۹	۲۶۴
۸	تهران	۱	۴۰۹	۱	۴۰۳
۹	چهارمحال و بختیاری	۱۰	۲۷۳	۴	۲۸۶
۱۰	خراسان جنوبی	۱۲	۲۶۶	۱۷	۲۳۵
۱۱	خراسان رضوی	۲۶	۲۱۵	۲۲	۲۱۸
۱۲	خراسان شمالی	۲۷	۲۰۶	۲۸	۱۸۷
۱۳	خوزستان	۱۱	۲۷۰	۱۱	۲۵۳
۱۴	زنجان	۲۵	۲۱۷	۲۰	۲۲۶
۱۵	سمنان	۱۵	۲۵۷	۱۹	۲۲۶
۱۶	سیستان و بلوچستان	۲۹	۱۸۱	۳۱	۱۵۵
۱۷	فارس	۵	۲۹۱	۸	۲۶۶
۱۸	قزوین	۶	۲۹۰	۷	۲۷۲
۱۹	قم	۱۹	۲۴۰	۲۶	۲۰۵
۲۰	کردستان	۲۴	۲۲۹	۱۸	۲۳۱

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

ادامه جدول ۴۶. متوسط هزینه و درآمد ناخالص سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۲ به تفکیک استان

ردیف	استان	متوسط کل هزینه ناخالص سالانه		متوسط کل درآمد ناخالص سالانه	
		رتبه	رقم (میلیون ریال)	رتبه	رقم (میلیون ریال)
۲۱	کرمان	۹	۲۷۳	۱۳	۲۴۸
۲۲	کرمانشاه	۲۸	۲۰۶	۲۷	۱۹۶
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۲	۳۷۸	۵	۲۸۳
۲۴	گلستان	۱۸	۲۴۱	۲۱	۲۲۴
۲۵	گیلان	۱۳	۲۶۶	۱۲	۲۵۰
۲۶	لرستان	۳۰	۱۷۳	۳۰	۱۷۳
۲۷	مازندران	۱۷	۲۴۵	۱۰	۲۵۸
۲۸	مرکزی	۱۶	۲۵۶	۱۶	۲۳۵
۲۹	هرمزگان	۳۱	۱۶۹	۲۹	۱۸۶
۳۰	همدان	۲۳	۲۳۰	۲۴	۲۰۹
۳۱	یزد	۲۰	۲۳۶	۱۵	۲۳۷
	کل کشور	-	۲۸۴	-	۲۷۷

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش